

Голас Радзімы

№ 50 (1984)
11 снежня 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Наперадзе ў гэтых малых з мінскага дзіцячага сада «Светлячок» усё жыццё. У 2000-м годзе ім будзе толькі па дваццаць. Зараз цяжка меркаваць, якімі выраснуць яны, кім стануць, якія праблемы давядзецца вырашаць ім у XXI стагоддзі. Многае тут залежыць ад нас, дарослых, ад таго, якую спадчыну мы пакінем нашым дзецям і перш за ўсё, ці здолеем ачысціць планету ад ядзернай зброі. Падзеі сёлетняга года паказалі, што гэта рэальна. Савецкі Саюз прапанаваў ясную праграму ядзернага раззбраення. Міжнародны год міру можа стаць пачаткам шляху да стагоддзя міру.

Фота А. ТАЛОЧКІ.

СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Актуальныя праблемы развіцця эканомікі, удасканаленне сацыяльнай сферы, уздыму дабрабыту людзей былі ў цэнтры ўвагі дэпутатаў пятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, якая адбылася 6 снежня ў Мінску.

Дэпутаты абмеркавалі Дзяржаўны план эканамічнага і сацыяльнага развіцця БССР на 1987 год і ход выканання плана ў 1986 годзе, Дзяржаўны бюджэт рэспублікі на 1987 год і выкананне бюджэту за 1985 год.

Вярхоўнаму Савету БССР былі прадстаўлены даклад Савета Міністраў рэспублікі аб праводзімай рабоце па рэалізацыі Рэспубліканскай комплекснай праграмы развіцця вытворчасці тавараў народнага спажывання і сферы паслуг на 1986—2000 гады.

Па ўсіх абмеркаваных пытаннях дэпутаты прынялі адпаведныя законы і пастановы.

Прынята таксама пастанова аб вызваленні дэпутата Л. Чагінай ад абавязкаў сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР у сувязі з выхадам на пенсію. Сакратаром Прэзідыума Вярхоўнага Савета рэспублікі выбрана дэпутат Л. Сыраегіна.

НА СЕСІІ ААН

ВЫСТУПЛЕННІ ПРАДСТАЎНІКОЎ БЕЛАРУСІ

На 41-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН разгледжаны шырокі аспект праблем, звязаных з міжнародным эканамічным становішчам і дзейнасцю ААН у гэтай сферы. Прадстаўнікі Беларускай ССР у Другім камітэце, дзе абмяркоўваліся гэтыя пытанні, А. Пашкевіч і Г. Ягораў, удзялілі галоўную ўвагу пытанню аб неабходнасці стварэння сістэмы міжнароднай эканамічнай бяспекі як важнай часткай прапановы сацыялістычных краін аб распрацоўцы ў рамках ААН усеабадымнай сістэмы міжнароднага міру і бяспекі.

Прадстаўнік БССР А. Зарамбоўскі, выступаючы ў Спецыяльным палітычным камітэце сесіі, асудзіў амерыканскія планы мілітарызацыі космасу. Недапушчэнне гонкі ўзбраенняў у касмічнай прасторы і наладжванне там мірнага супрацоўніцтва павінны ўвайсці ў фундамент усеабадымнай сістэмы міжнароднага міру і бяспекі, падкрэсліў ён.

Вялікая ўвага ў ходзе сесіі ўдзелена фінансавому становішчу ААН, якое пагоршылася ў апошні час у выніку аднабаковага рашэння ЗША, прынятага ў парушэнне Статута ААН, рэзка скараціўшы свой унёсак у яго бюджэт.

Цяпер прымаюцца меры для таго, каб істотна павысіць эфектыўнасць адміністрацыйнага і фінансавога функцыянавання ААН, спрасціць структуру яе сакратарыята, палепшыць кардынацыю дзейнасці яго асобных падраздзяленняў.

У ходзе абмеркавання гэтых пытанняў у Пятым камітэце прадстаўнік Беларускай ССР П. Бяляеў указаў на недапушчальнасць фактаў адкрытага ігнаравання канкрэтных рашэнняў Генеральнай Асамблеі ў раздзе падраздзяленняў сакратарыята ААН. Пры гэтым ён падкрэсліў, што павышэнне эфектыўнасці сакратарыята ААН неабходна шукаць не на шляху стварэння новых бюракратычных фарміраванняў, а за кошт усямернага ўмацавання выканаўчай дысцыпліны на ўсіх узроўнях. Палеміку ў Пятым камітэце выклікалі пытанні, звязаныя з размеркаваннем фінансавых расходаў ААН паміж дзяржавамі — членамі. Выступаючы ў дыскусіі па адпаведнаму пункту парадку дня камітэта, прадстаўнік БССР У. Счасны падтрымаў пазіцыю большасці краін, у адпаведнасці з якой у аснове вызначэння размераў уносаў павінен па-ранейшаму ляжаць прынцып плацежаздольнасці дзяржаў — членаў ААН.

ГОСЦІ 3-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ З ФІНЛЯНДЫ

У Мінску пабывала дэлегацыя Партыі цэнтра Фінляндыі, якая знаходзілася ў Савецкім Саюзе па запрашэнню ЦК КПСС. Дэлегацыю ўзначальваў старшыня Партыі цэнтра, міністр замежных спраў Фінляндыі П. Вяюрунен. У саставе дэлегацыі члены праўлення Партыі цэнтра, яе вядомыя

дзедзючы, дэпутаты парламента Фінляндыі.

Члены дэлегацыі мелі гутарку ў ЦК Кампартыі Беларусі. П. Вяюрунен падзякаваў за цёплую сустрэчу і атрыманаю магчымасць наведаць Беларусь, даў высокую ацэнку поспехам, якіх дабілася рэспубліка, пажадаў яе працоўным новых дасягненняў. Ён расказаў аб дзейнасці Партыі цэнтра, яе ролі ў развіцці супрацоўніцтва Фінляндыі і Савецкага Саюза.

Члены дэлегацыі сустрэліся таксама са Старшынёй Савета Міністраў БССР М. Кавалёвым. Адбыўся абмен думкамі аб удзеле Савецкай Беларусі ў ўсеабаковым, узаемавыгодным супрацоўніцтве СССР і Фінляндыі.

Фінскія госці пазнаёміліся з выдатнымі мясцінамі Беларускай сталіцы, новабудовамі Мінска, пабывалі ў калгасе імя Гастэлы Мінскага раёна.

НОВЫЯ СТАНКИ

Серыйны выпуск станкоў тыпу «працоўчы цэнтр» з лічбавым праграмным кіраваннем асвоіў калектыў Маладзечанскага станкабудаўнічага завода. Яны аснашчаны наборам інструментаў 16 назваў, што дазваляе вырабляць любую складаную дэталю. Сумяшчэнне аперацый павышае прадукцыйнасць працы станочнікаў у тры разы, паляпшае якасць вырабаў.

Новыя станкі кампактныя і зручныя ў абслугоўванні. А гэта мае важнае значэнне ў выпадках «прывязкі» іх да канвеераў, якія дзейнічаюць на прадпрыемствах аўтамабільнай прамысловасці і сельскагаспадарчага машынабудавання. Расце папулярнасць прадукцыі маладзечанскіх станкабудаўнікоў на знешнім рынку. Цяпер яе купляюць Югаславія, Румынія, Венгрыя, Куба і шэраг іншых краін.

НА ЗДЫМКУ: рыхтуецца да адпраўкі партыя вертыкальна-свідравальных станкоў.

КАНФЕРЭНЦЫІ

ТРЫВАЛЫЯ КАНТАКТЫ

На справаздачна-выбарнай канферэнцыі Беларускага аддзялення Таварыства савецка-в'етнамскай дружбы, якая адбылася ў Мінску, абмеркаваны вынікі яго работы ў 1982—1986 гадах і задачы на наступны перыяд.

У выступленнях на канферэнцыі падкрэслівалася, што сувязі беларускай і в'етнамскай грамадскай ўмацоўваюцца з кожным годам, набываюць новыя формы. Наладжаны трывалыя кантакты паміж прамысловымі прадпрыемствамі і сельскімі кааператывамі, інстытутамі і сярэднімі школамі, культурнымі ўстановамі.

Удзельнікі канферэнцыі выбралі новае праўленне аддзялення. Яго старшынёй зноў стаў Герой Сацыялістычнай Працы А. Андрэеў.

СЯБРУЮЦЬ ГАРАДЫ

ДНІ МІНСКА У ДУШАНБЕ

Дні горада-героя Мінска адбыліся ў Душанбе — сталіцы Таджыкскай ССР. Яны прайшлі ў рамках падрыхтоўкі да святкавання 70-годдзя Вялікага Кастрычніка.

У ходзе Дзён умацаваліся і расшы-

рыліся дзелавыя кантакты беларускіх і таджыкскіх машынабудаўнікоў, вучоных акадэмічных інстытутаў, творчых саюзаў, якія заключылі дагаворы аб супрацоўніцтве. У Таджыкскім акадэмічным тэатры оперы і балета адбыўся заключны вечар. З вялікім канцэртаў тут выступілі майстры мастацтваў Беларускай і Таджыкскай ССР.

СУПРАЦОЎНІЦТВА

ПА ПРАГРАМЕ «ІНТЭРЭЛЕКТРА»

Электрарухавікі новай уніфікаванай серыі ўжо сёлета, а не ў наступным годзе, як планавалася, атрымаюць машынабудаўнікі краіны. Выпуск іх датэрмінова асвоены на магільёўскім заводзе «Электрарухавік», дзе з канвеераў сышлі першыя сотні матараў. Навінка распрацавана спецыялістамі краіны — членаў Савета Эканамічнай Узаемадапамогі, якія ўваходзяць у міжнародную арганізацыю па супрацоўніцтве ў галіне электратэхнічнай прамысловасці — «Інтэрэлектра».

Новы асінхронны рухавік мае высокія энергетычныя параметры, а габарыты і вага яго сталі меншымі — у выніку на вырабе кожнага эканоміцца да дзесяці працэнтаў розных металаў. Зніжаны ўзровень шуму пры рабоце, павышана надзейнасць, палепшаны іншыя параметры. Гэтыя якасці ставяць новы матар на ўзровень сусветнага электрамашынабудавання. Рухавікі знойдуць шырокае прымяненне ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, у розных кліматычных зонах.

ВОЛЬНЫ ЧАС

КЛУБ ДЛЯ МОЛАДЗІ

«Час» — так называецца спартыўна-тэхнічны клуб, які створаны для моладзі ў горадзе Гомелі. Школьнікі, студэнты і рабочыя займаюцца тут конным спортам, акрабатаркай, рознымі відамі барацьбы, мота- і аўтаспортам. Адна з задач новага клуба — падрыхтоўка рэзерву для трукавай работы ў кіно. Таму вучэбная праграма прадугледжвае таксама наведванне здымачных пляцовак, сустрэчы з творчымі работнікамі кінематографа.

Клуб «Час» дзейнічае нядаўна, але паспеў ужо набыць папулярнасць сярод моладзі горада.

ТЭХНІКА ДЛЯ ВЁСНІ

І БАЛОТЫ НЕ СТРАШНЫЯ

Добры вынік дало супрацоўніцтва канструктараў Мінскага трактарнага завода з механізатарамі калгаса «8 Сакавіка» Лагойскага раёна. Яны стварылі спецыяльныя балотнаходныя агрэгаты высокай праходнасці для ўборкі траў на пойменных лугах. Гэтыя работы, як вядома, звязаны з вялікімі цяжкасцямі з-за недаступнасці і непраходнасці балотыстых мясцін.

Новая машына з'яўляецца мадыфікацыяй рысаводчага трактара МТЗ-82Р. Яна мае два элементы навізны: здвоены шырокапрофільныя шыны і прычэпную касілку, прыстасаваную да новых умоў. Затраты на пераабсталяванне трактара і касілки акупляюцца на працягу аднаго ўборачнага сезона. Да будучага сезона вырашана вырабіць 25 такіх агрэгатаў. Улічваючы, што яны патрэбны і для іншых рэгіёнаў краіны, Міністэрства трактарнага і сельскагаспадарчага машынабудавання СССР уключыла выпуск навінкі ў галіновы план.

АГРАЦЭХ ФАБРЫКІ

Многія прамысловыя прадпрыемствы нашай рэспублікі маюць падсобную гаспадарку. Часцей за ўсё гэта невялікія жывёлагадоўчыя ці малочнатаварныя фермы, цяпліцы. На Слонімскай камвольна-прадзільнай фабрыцы ў дадатак да гэтага збіраюцца стварыць яшчэ і пчаліную пасеку. Мясца, агуркі, памідоры і іншая гародніна круглы год паступае з аграцэха фабрыкі ў рабочыя сталовыя, дзіцячыя сады і прафілакторый прадпрыемства. НА ЗДЫМКУ: у цяпліцы фабрыкі.

РАСПРАЦОЎКІ ВУЧОНЫХ

Разнастайныя прыборы для сельскай гаспадаркі распрацоўвае Беларускі філіял Усесаюзнага навукова-даследчага праектна-канструктарскага інжынернага цэнтра Дзяржапрамома СССР. Аб'ектыўна ацаніць стан пасаваў, ступень паражэння ўгоддзяў пустазеллем, неабходнасць унясення ў глебы тых ці іншых угнаенняў дапаможа аграрыяма, напрыклад, сістэма дыстанцыйнага кантролю, створаная супрацоўнікамі цэнтра сумесна з вучонымі Навукова-даследчага інстытута прыкладных праблем Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна. Па заслугах ацэняць работнікі станцыі хімізацыі сельскай гаспадаркі (а іх у краіне 250), сістэму аўтаматычнага збору і апрацоўкі масавых аналізаў глебы. Яна дазваляе значна паскорыць сістэматызацыю, абагульненне і разлікі доз унясення ўгнаенняў.

НА ЗДЫМКУ: вядучы канструктар цэнтра Аляксандр ШАМЯЦЬКО.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

БРЭСТ. Новы аэравакзалны комплекс прыняў першых пасажыраў. Яго будынак, спраектаваны мясцовымі архітэктарамі і інжынерамі, па форме нагадвае дэльтаплан. Аўтаматызавана падача грузаў і ручной паклажы, створана электронная сістэма інфармацыі. Комплекс забяспечыць зладжаную работу служб аэрапорта, максімум зручнасцей для пасажыраў.

ВІЦЕБСК. Пры Запольскай сярэдняй школе адкрылася музычная школа. У ёй па класах баяна, цымбал і фартэпіяна будуць вучыцца дзеці хлебарабаў калгасаў «Расія» і «Чырвоны партызан». Галоўны клопат аб школе ўзялі на сябе гэтыя гаспадаркі. Яны памаглі абсталяваць класы, купілі музычныя інструменты.

МАСТЫ. Ніколі яшчэ на вуліцах і плошчах Мастоў не збіралася столькі людзей, як у час свята, прысвечанага 500-годдзю горада. Яны былі сведкамі тэатралізаванага прадстаўлення, якое аднавіла яркія старонкі гісторыі. Аблічча старажытнага горада ўпрыгожылі сучасныя жыллыя мікрараёны, буйны спартыўны комплекс, кінатэатр, іншыя новабудовы.

У ЛЮБОЙ краіне, якой бы яна ні была багатай, праца селяніна цяжкая. Так было і ёсць, нягледзячы на механізацыю вытворчасці. Чалавек здабывае хлеб у поце чала свайго — гэта ісціна наўрад ці калі-небудзь устарэе.

І ўсё-такі ўмовы, у якіх працуе наш земляроб, больш цяжкія, чым у якой-небудзь з краін Заходняй Еўропы або ў ЗША.

Возьмем Швецыю. Калі паглядзець на карту — далёкая поўнач. На шыраце важнейшага сельскагаспадарчага раёна гэтай краіны — Сконе — размешчана паўночная частка Расійскага Нечарназем'я, а далей на ўсход — цюменскія балоты, Сярэдне-Сібірскае пласкагор'е, Якуція і Магаданская вобласць — вечная мерзлата. Але ці азначае гэта, што ў Швецыі, на поўначы Нечарназемнай зоны РСФСР або ў Якуціі земляробам цяжка працуецца ў аднолькавай ступені? Ды і ці можна супастаўляць умовы работы людзей на зямлі, водзячы пальцам па глобусу?

У Сконе снежнае покрыва трымаецца ўсяго паўтара месяца, увільгатненне ўгоддзяў ідэальнае — 600—700 міліметраў ападкаў у год, сярэдняя тэмпература студзеня — мінус 1—2 градусы, а сярэдняя тэмпература ліпеня — каля 16—17 градусаў. Аб такіх умовах земляробы важнейшых нашых жытніц, якія размешчаны значна больш на поўдзень ад Швецыі, могуць толькі марыць.

А цяпер уявім сабе сітуацыю на асвоенай цаліне Сібіры або Паўночнага Казахстана, дзе зараз вырошчваюцца высакакаснае харчовае зерне — яравыя моцныя і цвёрдыя пшаніцы. Першыя асеннія замаразкі на глебе пачынаюцца ў жніўні. Першы снег выпадае ў верасні. У снежны-студзені — маразы да 50 градусаў з моцным ветрам. Таянне снежнага покрыва — у канцы красавіка. Позневяснёвыя замаразкі — да пачатку чэрвеня. Гарачае і сухое лета. У сезон уборкі — ліўні, часам — са снегам. Вядома, год на год не прыходзіцца, іншы раз надвор'е пясціць селяніна цёплай, снежнай, бязветранай зімой або летнімі дажджамі, але гэта, хутчэй за ўсё, выключэнне з правіла. Па ўяўленнях амерыканскіх, французскіх, шведскіх фермераў, працаваць у Сібіры проста-такі немагчыма.

Успамінаецца «вялікая засуха» 1976 года ў Заходняй Еўропе. Загаломкі газет: «Кантынент падсмажваецца зажыва!»; «Кліматычная катастрофа стагоддзя» і г.д. Я захоўваю выразку са «Шпігеля»: «За шэсць месяцаў у раёне Франкфурта-на-Майне выпала ўсяго 110 міліметраў ападкаў...» Ніхто не спрачаецца: 110 міліметраў — мала, земляробу не пашанцавала. Але годам раней у зерневых раёнах Паволжа за восем месяцаў выпала... 33 міліметры. Між тым з гэтай прычыны нашы газеты не панікавалі, таму што, на жаль, засуха здараецца ў гэтых краях мінімум раз-два за пяцігодку, і сяляне прывыклі жыць і працаваць пад дамоклывым мячом стыхійнага бедства.

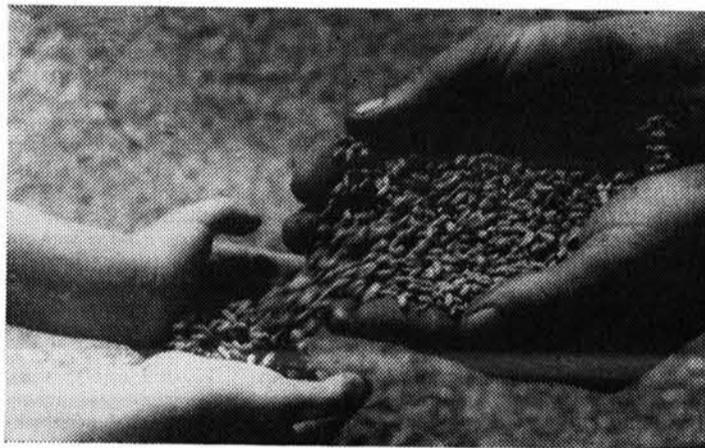
З бельгійскім калегам, журналістам-аграрнікам, мы спрабавалі пералічыць сабекошт мясной і малочнай жывёлагадоўлі ў сваіх краінах. Высветлілася, што ў Бельгіі на сабекошце мясамалочных прадуктаў не адбываюцца так значна амартызацыйныя адлічэнні на жывёлагадоўчыя памяшканні: у іх можна абысціся лёгкім дашчатым павільёнам. А ў нас, улівваючы «рускую зіму», трэба будаваць капітальныя, уцепленыя, а таму і дарагія кароўнікі. Ды і якую б іншую галі-

ну сельскай гаспадаркі мы ні ўзялі, не ўлічваючы своеасаблівых «зімовы падатак» ніяк нельга.

Прыкладаў такога роду — мноства. Падвядзём вынік. Звыш 73 працэнты тэрыторыі сельскагаспадарчых ўгоддзяў у нас адчувае недахоп цяпла і вільгаці, каля 67 працэнтаў ворнай зямлі размешчана на глебах, якія маюць патрэбу ў спецыяльных і часта дарагіх мерапрыемствах па падтрыманню ўрадлівасці. У цэлым біякліматычны патэнцыял земляробскай зоны нашай краіны (колькасць цяпла ў гадавой суме эфектыўных плюсовых тэмператур і ападкаў у міліметрах за год) у 2,4 раза ніжэй, чым у ЗША, у 2,2 раза ніжэй, чым у Францыі, у паўтара — чым у Англіі і Даніі. Усё гэта агульнапрызнана.

ПРАБЛЕМЫ ЗЕРНЕВАЙ ГАСПАДАРКІ КРАІНЫ

БЕЗ СКІДКІ НА НАДВОР'Е

Неспрыяльныя прыродна-кліматычныя ўмовы выклікаюць значныя хістанні ва ўраджайнасці і адпаведна ў валавых зборах сельскагаспадарчых культур, што нельга не ўлічваць пры супастаўленні вынікаў гаспадарання ў нас у краіне і на Захадзе.

Прынята лічыць, што ЗША абганяюць Савецкі Саюз па ўраджайнасці сельскагаспадарчых культур. Паспрабуем разабрацца — ці правільна гэта? У ліпені 1983 года амерыканскі друк выказаў надзею (і надзея амаль збылася), што ЗША атрымаюць «рэкордны ўраджай пшаніцы: 40 бушалаў з акра» (бушаль — 27,2 кілаграма, акр — 0,4 гектара). Перавядзём у нашы «цэнтнеры з гектара»: атрымліваецца 27,2. Калі ж узяць нашу краіну, дык самы вялікі ўраджай пшаніцы, які мы сабралі ў 1978 годзе, склаў 29,8 цэнтнера з гектара.

Звярніце ўвагу: у прыведзеным супастаўленні размова ідзе толькі аб азімай пшаніцы. Між тым у нас на трох пятых пасяўных плошчаў, выдзеленых пад пшаніцу, вырошчваюцца яравыя пшаніцы, ураджайнасць якіх удвая ніжэй. Наш земляроб і рады быў бы аддаць перавагу азімай пшаніцы, як гэта робіць амерыканскі фермер, але прыродныя ўмовы не дазваляюць яму зрабіць гэта: зіма больш сурова! Калі да вясны 10 працэнтаў азімых плошчаў вымерзлі (іх даводзіцца перасяваць навава яравымі, зноў затрачваючы працу, насенне, угнаенні, гаручае і г.д., ведаючы пры гэтым напэўна, што ўраджай усё роўна зменшыцца) — гэта лічыцца амаль нормай. Але здараецца, што вымаржае і да трэці азімага кліна.

Таму пашыраць плошчы азімых пасаваў — справа рызыкаўная.

Ва ўсходніх жытніцах СССР сеяць азімыя практычна немагчыма. Гэта так званыя «яравасеючыя» раёны. Яны, на жаль, ніколі не змогуць параўнацца па ўраджайнасці з «азімасеючымі». Ды і ці можна параўноўваць? Скажам нават так: ці трэба параўноўваць? На Кубані, напрыклад, ураджайнасць пшаніцы на ўзроўні 20 цэнтнераў з гектара расцэньваюць ледзь не як катастрофу, а на сібірскіх і казахстанскіх цаліне такі вынік лічыцца надзвычайнай удачай: сабекошт цаліннага збожжа значна ніжэй, зерневая вытворчасць аказваецца рэнтабельнай пры ўраджайнасці 8—10 цэнтнераў з гектара, а пры 18—20 цэнтнерах з гектара дае знач-

Гэты паказчык і на самай справе выглядае горш, чым у ЗША або Заходняй Еўропе. Але ўлічым, што размова ідзе, як мы ўжо пераканаліся, фактычна аб розных культурах. А розныя культуры нельга параўноўваць — бо не параўноўваюць жа ўраджайнасць бананаў і буракоў?!

Але калі выбарачна ўзяць супадаючыя культуры (скажам, тую ж азімую пшаніцу), вырошчваемыя ў аналагічных умовах (напрыклад, амерыканскі штат Айова і Кубань), дык савецкі селянін наўрад ці ўступіць свайму амерыканскаму сабрата па ніве.

Зрэшты, для нашай краіны важней іншае: не «даганяць і пераганяць» каго б там ні было, а разабрацца і ўзважыць — ці залежыць паспяховае выкананне пяцігадовага плана на 1986—1990 гады ад пагодных умоў.

Адказам на такое пытанне прама і недвухсэнсава: вядома, залежыць у вялікай ступені. Спашлюся ў дадзеным выпадку на думку вельмі аўтарытэтнага чалавека. Вялікі земляроб нашага часу, сусветна вядомы стваральнік сістэмы глебахоўнага земляробства Цярэнці Мальцаў, які ўсё жыццё працуе паляводам у адным і тым жа калгасе ў Заураллі і адзначаў у лістападзе мінулага года — у добрым здароўі — сваё 90-годдзе, заўважыў аднойчы: «Часам чуеш: вырасім вялікі ўраджай незалежна ад пагодных умоў. Па-мойму, такі заклік здольны толькі збіць з панталыку».

Аб незалежнасці ад пагодных умоў у нас не гавораць. Гэта было б утопіяй. У той жа час планы развіцця сельскай гаспадаркі пабудаваны на рэальных разліках — з магчымымі варыянтамі. Менавіта аб гэтым гаварыў М. С. Гарбачоў на адной з нарад гаспадарнікаў і арганізатараў сельскагаспадарчай вытворчасці: «Трэба дабіцца, каб у любы неспрыяльны год краіна атрымлівала не менш за 200 мільёнаў тон збожжа, а пры нармальных умовах — 250 і больш мільёнаў тон. Гэта, я б сказаў, стратэгічная задача нашага земляробства на бліжэйшыя гады». Прыкладна такія арыенціры і закладзены ў бягучы пяцігадовы план.

Засухі на палях у нас часта здараліся ў мінулым і нельга не рыхтавацца да іх у будучыні. Але зараз атрымаў перавагу такі пункт гледжання: засуха, недахоп вільгаці — не нейкае экстраардынарнае бедства, а нармальныя ўмовы для работы, бо міжземнаморскай раскошы ў нас усё роўна не будзе. Такая рэальная рэчаіснасць, і ніякіх скідак на надвор'е рабіць не трэба. Так, залежнасць земляроба ад кліматычных капрызаў, на жаль, вялікая. Але не выпадае той жа Мальцаў гаворыць: работа селяніна напамінае шахматную партыю, у якой надвор'е гуляе белымі, г.зн. мае перавагу першага ходу, але вельмі многае залежыць і ад дакладнасці, своечасовасці адказнага ходу земляроба.

Рост інвестыцый у аграрна-прамысловы комплекс СССР, мадэрнізацыя матэрыяльна-тэхнічнай базы калгасаў і саўгасаў, павышэнне культуры земляробства, эканамічная рэформа, што адкрывае шлях да самастойнасці і ініцыятывы сельскіх працаўнікоў ва ўмовах паўсямяснага ўкаранення гаспадарчага разліку, самаакупнасці і самафінансавання, — усё гэта, разам узятае, дазваляе з дастатковай ступенню ўпэўненасці разлічваць, што «ход у адказ» савецкага земляроба ў 1986—1990 гадах будзе больш дакладным, чым калі-небудзь у мінулым.

Леў ВАСКРАСЕНСКІ.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

СУСТРЭЧЫ З ЗЕМЛЯКАМІ

Шмат давялося мне ў жыцці певандраваць па неабсяжных прасторах нашай краіны, бо з такой ужо працай, якая патрабуе частых пераездаў на новыя месцы жыхарства, звязаная і мой лёс. Процьму сустрэч з землякамі-беларусамі, якія адбыліся за гэты час, трымаю ў сваёй памяці. Здаецца, дзе толькі і з кім толькі не зводзіў мяне лёс! У Львове, і ў ваколіцах Ленінграда, і ў Ташкенце, і ў Ашхабадзе, і ў прасторах туркменскай пустыні...

Розныя былі гэтыя сустрэчы, і найбольш, канешне, зараз узгадваюцца тыя, што адбываліся з людзьмі, якія і пасля доўгай разлукі з роднай старонкай не гублялі з ёй сувязі або моцна трымалі ў сабе і пры сабе памяць аб ёй.

З сям'ёй Міхаса Ткачова я пазнаёміўся ў горадзе Ашхабадзе, сталіцы Туркменіі. Туркменія — адна з пятнаццаці савецкіх рэспублік, размешчаная на поўдні СССР, у рэгіёне, які вядомы пад назвай Сярэдняй Азія. Сённяшні яе эканамічны і сацыяльны воплёк складаецца з рыс, характэрных для ўсёй нашай краіны. Есць чаму тут здзіўляцца, бо толькі дзякуючы Савецкай уладзе гэта рэспубліка зрабіла неверагодны ў гісторыі крок — практычна з феадалізму ў сацыялізм, мінулыя капіталістычны этап развіцця.

Як выявілася потым, Міхас — родны брат Васіля Ткачова, маладога прэзаіка і драматурга з Гомеля. Так ланцуг выпадковых сустрэч далучыў мяне да цяперашняга жыцця высюўцаў і гараджан Гомельшчыны, герояў кнігі В. Ткачова «Дзень у горадзе».

Дарэчы, творчыя асобы сустракаюцца і сярод перасяленцаў. Напрыклад, тут жа, у Туркменіі, з поспехам працуюць урадзэнцы Беларусі радыёжурналіст Уладзімір Грачоў, вядучы адной з самых папулярных перадач рэспубліканскага радыё, і рэдактар абласной газеты «Ташаўская праўда» Міхас Карпенка, аўтар дзесяці кніг пазеі, выдадзеных у Ашхабадзе.

А гэтая сустрэча адбылася ўжо ў Ташкенце, сталіцы другой сярэднеазіяцкай савецкай рэспублікі, — Узбекскай. З Федарам і Галінай Смяяновічамі, якія нарадзіліся на Міншчыне, у Пухавіцкім раёне. Федар Іванавіч — афіцэр Савецкай Арміі. Галіна Іосіфаўна працуе тут настаўніцай пачатковых класаў.

У час Вялікай Айчыннай вайны Федар Смяяновіч быў зусім малечай. І ўсе падзеі, што адбываліся на Пухавішчыне, амаль засталіся па-за яго памяццю. Ён усвядоміў іх і перажыў пазней — у пасляваенныя гады. Дзядзька Федара, таксама Федар Смяяновіч, у званні палкоўніка ў Вялікую Айчынную камандаваў дэсантнай брыгадай. Па-геройску загінуў пры фарсіраванні Дняпра.

Вось чаму выбар прафесіі кадраванага ваеннаслужачага Савецкай Арміі для майго ташкенцкага знаёмага быў зусім не выпадковым.

Я мог бы яшчэ прывесці дзесяткі іншых прыкладаў сустрэч з землякамі, якія жывуць і працуюць па-за межамі роднай Бацькаўшчыны. Сумуем, вядома, і мы па яе мілых краяхах, асабліва, калі зацягваецца чарговае спатканне з імі. Хаця сум гэты — не настальгічны. Не той, кім крыватаць душа і сэрца майго заручэжнага суайчынніка...

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

ВЫДАННІ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

1986 год Арганізацыяй Аб'яднаных Нацый абвешчаны Міжнародным годам міру. Гэта не вышадкова. Бадай, ніколі яшчэ ў свеце не было так трывожна і небяспечна, як цяпер. Чалавецтва падышло да самага краю бездані, што завецца тэрма-ядзернай вайной. Гэта добра разумеюць прагрэсіўныя сумленныя людзі планеты і не шкадуюць сіл, каб прадухіліць катастрофу, прыцягнуць яшчэ больш пільную ўвагу грамадскасці да праблемы захавання жыцця на зямлі.

Міжнароднаму году міру прысвечана кніжка Аліны Сямёнавай «Год барацьбы і надзей», якая толькі што выйшла ў «Бібліятэцы газеты «Голас Радзімы»».

Газеты, радыё, тэлебачанне на Захадзе не даюць аб'ектыўнай, праўдзівай інфармацыі аб пазіцыі Савецкага Саюза, які імкнецца забяспечыць роўную бяспеку для ўсіх народаў на шляху скарачэння ўзбраенняў і раззбраення, аж да поўнай ліквідацыі ўсіх відаў зброі масавага знішчэння. Сілы рэакцыі бессаромна запалохваюць недасведчаных «савецкай ваеннай пагрозай». У кніжцы «Год барацьбы і надзей» расказваецца пра важнейшыя мірныя прапановы Савецкай дзяржавы, накіраваныя на

ўмацаванне і захаванне міру на зямлі. 6 жніўня 1985 года Савецкі ўрад аб'явіў, што наша краіна ў аднабаковым парадку спыняе ядзерныя выпрабаванні да 31 снежня 1985 года. З усіх дзяржаў, якія валодаюць ядзерным патэнцыялам, СССР быў адзіным, хто практычнымі дзеяннямі адгукнуўся на заклік сусветнай грамадскасці аб спыненні ядзерных выпрабаванняў. Сёлета ў жніўні наша краіна чацвёрты раз у аднабаковым парадку прадоўжыла дзеянне свайго маратарыя на ядзерныя выбухі. Аднак рашучыя меры Савецкага ўрада не знаходзяць падтрымкі і разумення з боку адміністрацыі ЗША. Фактычна былі сарваны перагаворы на вышэйшым узроўні ў Рэйк'явіку. Літаральна ў бліжэйшыя гады СССР і ЗША, іх саюзнікі могуць апынуцца ў становішчы абсалютна бескантрольнай гонкі ўзбраенняў, стратэгічнага бязладдзя, што прывядзе свет да яшчэ большай няўпэўненасці ў заўтрашнім дні і ўсеагульнага страху.

Больш п'ятнаццаці гадоў аўтар гэтай кніжкі на грамадскіх пачатках працуе ў Беларускам камітэце абароны міру. За гэты час было многа сустрэч з барацьбітамі за мір, з турыстамі і грамадскімі дзеячамі, якія прыязджаюць да нас з-за мяжы, каб бліжэй пазнаёміцца з Савецкай краінай. Адкрыты абмен думкамі, працяглыя размовы, высвятленне пазіцыі па найбольш актуальных праблемах нязменна пераконвалі гасцей у дружалюбнасці, міралаюбных імкненнях савецкіх людзей.

Характарызуючы дзейнасць Беларускага камітэта абароны міру, аўтар рэкавуе, што ім арганізуецца мноства мерапрыемстваў, накіраваных на тое, каб мабілізаваць грамадскасць, аб'яднаць яе ў барацьбе супраць ваеннай пагрозы, за раз-

збраенне і мір. Гэта масавыя мітынгі і шэсці, кінафестывалі, вахты, рэйсы, урокі міру, вечары палітычнай песні, міжнародныя сустрэчы і дыскусіі.

У фінансавых адносінах камітэт абароны міру поўнасьцю незалежны, яго дзейнасць фінансуецца са сродкаў фонду міру, які ўтвараецца выключна з добраахвотных грашовых узносаў і іншых падарункаў савецкіх і зарубежных грамадзян. У фондзе міру няма членства, абавязковых узносаў, няма запланаваных паступленняў, але яны растуць. Прычым, кожны раз рэзка павялічваюцца пры аб'ектывна-абстрактнай абстаноўкі. Свае зберажэнні шлюць асобныя грамадзяне, творчыя работнікі пералічваюць на справу міру прэміі, узнагароджаныя за вынаходкі, аўтарскія ганарары, зборы ад спектакляў, канцэртаў, лекцыяў, спартыўных выступленняў. Штогод папаўняюць буйнымі ўзносамі фонд міру дзеячы праваслаўнай царквы, а таксама шэраўцаў царквы каталіцкай, евангельскіх хрысціян-баптыстаў і іншых рэлігійных абшчын.

Трэба падкрэсліць яшчэ і такі момант: антываенны рух ніколі не атрымаў бы ў Савецкім Саюзе такога размаху, каб не падтрымка дзяржавы. Падтрымка гэта носіць не фінансавы, а палітычны характар. І ў гэтым сэнсе можна гаварыць аб адзінстве ідэалаў камунізму і міру. У заключэнне аўтар падкрэслівае, што сусветнае супольніцтва зрабіла ўжо многа карыснага для справы міру і міжнароднага супрацоўніцтва. Але яшчэ больш складаныя задачы наперадзе. Чалавецтва зможа ўздыхнуць з палёгкай толькі ў тым выпадку, калі ў XXI стагоддзі яно ўступіць без ядзернай зброі, скараціўшы да мінімуму ці знішчыўшы звычайную.

Д. БАБАК.

ЧЫТАЧЫ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ» АДКАЗВАЮЦЬ НА АНКЕТУ

ЗАХАВАННЕ МІРУ — НАШ АГУЛЬНЫ КЛОПАТ

Міжнародны год міру быў далёка не мірным на планеце. Затое колькі добрага, станоўчага зрабіў Савецкі Саюз для міру ў 1986 годзе — гэта гістарычны факт!

Аб тых кроках, якія робіць СССР у інтарэсах ўмацавання міру на планеце, вядома ў Бельгіі — краіне, дзе я жыў. Радыё, тэлебачанне, газеты вымушаны паведамляць аб гэтым, бо, як гавораць, «нельга закрыць рукой сонца». Выступленні М. С. Гарбачова іншы раз мы бачым непасрэдна з Масквы па бельгійскаму тэлебачанню з перакладам.

Бельгійскі народ адабрае мірную ініцыятыву СССР, а што тычыцца ўрада, то на словах ён за раззбраенне, супраць ядзернай вайны, верыць у праўту СССР, а на справе залезыць ад адміністрацыі ЗША і, хоць не поўнасьцю, але выконвае яе загады.

Я асабіста, мая сям'я і сябры па духу з жахам і пагардай ставімся да палітыкі ЗША і іншых дзяржаў Захаду, накіраванай на працяг гонкі ўзбраенняў і «зорных войнаў». Усё больш насельніцтва Бельгіі выступае за раззбраенне, мір, супрацоўніцтва. Сведчанне таму — масавыя дэманстрацыі, мітынгі. У іх прымае самы актыўны ўдзел уся мая сям'я.

Заява Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова глыбока ўсхвалявала і абрадавала мяне і маю сям'ю, блізкіх, таму што яна за мір і шчасце. Як

можна не адабраць таго, чаго жадаеш і за што змагаешся ў імя жыцця на Зямлі! Заява М. С. Гарбачова аб прадаўжэнні аднабаковага маратарыя на ядзерныя выбухі міралаюбівае насельніцтва сустрэла з захапленнем. Але сілы рэакцыі стараюцца сказіць ісціну. Сцвярджаюць, што нібыта ЗША адстаюць у параўнанні з СССР па ядзернай зброі і працягваюць выбухі, каб дагнаць. Усё гэта, вядома, бязглуздзіца і пыл у вочы.

Ваенная перавага НАТО, на маю думку, ніяк не зможа ўмацаваць мір, а наадварот, можа навазаць вайну слабейшым дзяржавам. Гэта толькі прычына, каб павялічыць ваенны бюджэт за кошт рабочага класа. Толькі мірнае супрацоўніцтва, перагаворы, а не зброя могуць садзейнічаць ўмацаванню міру, што і прапаноўвае, за што і змагаецца Савецкі Саюз.

Наш горад Шарлеруа з'яўляецца бяз'ядзернай зонай, гэта значыць, што не толькі нельга размяшчаць ядзерную зброю, але нават і правозіць яе праз нашу мясцовасць. Так вырашыла адміністрацыя горада, буржмаістр якога з'яўляецца членам праўлення бяз'ядзерных гарадоў.

Большасць насельніцтва нашага горада і Бельгіі далучаецца да міралаюбівай палітыкі СССР, актыўна выступае супраць фашыстаў, мілітарыстаў, расістаў і вядзе пастаянную барацьбу за мір, раззбраенне, каб не даць

распаціць пажар новай вайны. Мы праводзім мітынгі, інфармуем народ аб міралаюбівай палітыцы СССР. Барацьба супраць ваеннай прапаганды, супраць ілжы і паклёпу ідзе вельмі актыўна. Бо за мір і шчасце трэба змагацца. Але не заўсёды гэта лёгка рабіць: не спяць і нашы ворагі. Нягледзячы на масавы пратэст народа, урад Бельгіі па загаду ЗША ўсё ж размясціў крылатыя ракеты ў горадзе Фларэне.

Міфу аб «савецкай ваеннай пагроззе» цяпер верыць толькі той, хто жадае распаліць нянавісць паміж народамі. Есць, вядома, цёмныя «непісьменныя», якія вераць толькі ў тое, што ім напяваюць, не стараючыся спасцігнуць ісціну.

Для нас, савецкіх грамадзян, хто жыве за мяжой, вялікае шчасце і гордасць быць часцінкай краіны, якая пастаянна так гарача, так праўдзіва і бескарысліва змагаецца за мір, раззбраенне, супраць ядзернай вайны, за жыццё на зямлі.

Толькі дзякуючы ўраду СССР, мы пражылі 41 год без вайны, толькі дзякуючы міралаюбівай палітыцы савецкага народа, урад ЗША стрымлівае сваю нахабнасць і ўмяшанне ў жыццё і палітыку іншых краін.

Мы, хто зведаў і перанёс усе жахі другой сусветнай вайны, не можам не адабраць, не вітаць Заявы Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова!

Марыя ГАРОХ.

Бельгія.

Што? * Як? * Чаму?

Бадай, адным з самых важных правоў савецкага чалавека, узаконеных канстытуцыяй, з'яўляецца права на адукацыю, адметную перш за ўсё сваёй бясплатнасцю. Адным са званняў сістэмы савецкай адукацыі з'яўляецца

ВЫШЭЙШАЯ ШКОЛА

Беларускай вышэйшай школе сёння рашчэ рана святкаваць буйныя юбілейныя даты. Ва ўсіх іх разе ўзрост яе зусім юны ў параўнанні, напрыклад, з узростам англійскай, карані якой цягнуцца аж у XII стагоддзе.

Першая вышэйшая навучальная ўстанова (ВНУ) на тэрыторыі Беларусі, Гродзенская ўрачэбная акадэмія, з'явілася ў 1776 годзе. У наступным, XIX стагоддзі, адкрылася яшчэ дзве ўстановы — у Полацку і Горках. Аднак сур'ёзна гаварыць пра іх уклад у развіццё вышэйшай адукацыі ў нашым краі, устанаўленне яе традыцый сёння не прыходзіцца. Бо праіснавалі яны вельмі кароткі тэрмін.

Ужо літаральна напярэдадні Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў Мінску, Магілёве і Віцебску з'явіліся тры настаўніцкія інстытуты. У горадзе на Дзвіне адкрылася таксама аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута. Вось і ўся царская «спадчына» беларускаму народу.

Так што практычна ўсё, што маем мы сёння, даў нам сацыялізм. А маем мы ні многа ні мала — трыццаць тры вышэйшыя навучальныя ўстановы, у якіх займаецца амаль 200 тысяч студэнтаў. Гэта ў паўтара раза больш, чым было іх ва ўсёй дарэвалюцыйнай Расіі...

Узровень адукаванасці грамадства, як вядома, красамоўна адлюстроўвае агульны ўзровень яго развіцця. Савецкая Беларусь па колькасці студэнтаў ВНУ на 10 тысяч чалавек насельніцтва аспярэджае сёння многія краіны свету, у тым ліку і развітыя капіталістычныя: Англію, Францыю, Швецыю, Аўстрыю, ФРГ і іншыя.

Нашы дасягненні сталі вынікам даступнасці ў Савецкай краіне вышэйшай адукацыі для ўсіх грамадзян незалежна ад іх полу, расы, нацыянальнасці, сацыяльнага паходжання і маёмаснага становішча.

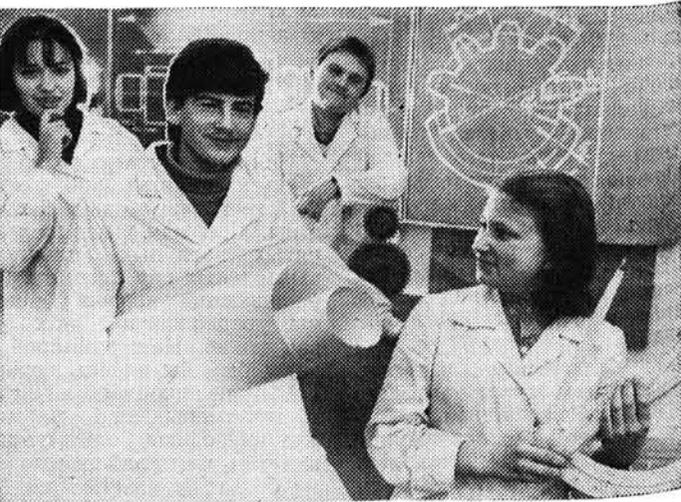
У Беларусі вядзецца навучанне практычна па ўсіх галінах ведаў: аграрна-медыцынскай, архітэктурнай, гістарычнай, філалагічнай, юрыдычнай, медыцынскай, радыётэхнічнай, матэматычнай, інжынерна-будаўнічай, педагагічнай і іншых. У адпаведнасці з імі склаліся тры тыпы ВНУ: гуманітарныя, прыродазнаўчыя, тэхнічныя. У іх можна атрымаць звыш двухсот спецыяльнасцей.

Змест вышэйшай адукацыі ў БССР вызначаецца патрабаваннямі далейшага развіцця нашага грамадства, сучасным станам навукі, задачамі ўсебаковага раскрыцця асобы. Развіццё вышэйшай школы плануецца ў адпаведнасці з патрэбамі гаспадарчага і культурнага будаўніцтва рэспублікі.

Менавіта недахоп спецыялістаў у некаторых галінах народнай гаспадаркі Беларусі прывёў да стварэння ў мінулай пяцігодцы ў Гомелі політэхнічнага і кааператыўнага інстытутаў. У сувязі з пастаянным павышэннем тэхнічнага ўзроўню сучаснай прамысловай і аграпрамысловай вытворчасці на яе самых складаных участках узнікае патрэба ў вузкапрофільных спецыялістах з вышэйшай адукацыяй. Так нараджаюцца ў ВНУ новыя спецыяльнасці. Толькі, напрыклад, у БПІ (Беларускі політэхнічны інстытут), які знаходзіцца ў Мінску, з'явіліся ў апошні час такія спецыяльнасці, як робататэхнічныя сістэмы, сістэмы аўтаматызаванага праектавання, аўтаматызацыя і комплексная механізацыя хіміка-тэхналагічных працэсаў.

Звычайна нават знешне нашы ВНУ вылучае выразнае архітэктурнае аблічча. Вучэбныя корпусы і жыллёвыя (інтэрнаты), спартыўныя залы і стадыёны буйных навучальных устаноў, такія, напрыклад, як БДУ (Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт) або БПІ, утвараюць цэлыя студэнцкія гарадкі. Матэрыяльна-тэхнічнае аснашчэнне вучэбных корпусоў беларускіх інстытутаў і ўніверсітэтаў знаходзіцца сёння на вельмі высокім узроўні. Пацвярджае таму — наяўнасць вылічальных цэнтраў, укамплектаваных найноўшымі ЭВМ, буйных галіновых лабараторый, такіх, напрыклад, як фізічнай оптыкі ў БДУ, аўтамабіляў, шкла і сіталаў і парашковай металургіі ў БПІ, паўправаднікоў і дыэлектрыкаў у МРТІ (Мінскі радыётэхнічны інстытут).

У вышэйшай школе нашай рэспублікі працуе сёння больш за 13 тысяч выкладчыкаў, сярод якіх каля шасцісот дактароў навук і амаль сем тысяч кандыдатаў. Ці не сведчанне гэта яе высокага аўтарытэту ў краіне і ў свеце!

Мінскае сярэдняе прафесійна-тэхнічнае вучылішча № 94 рыхтуе кадры для Мінскага трактарнага завода. Прадпрыемства аказвае вучылішчу дапамогу ў стварэнні навуковай базы, абсталяванні кабінетаў і майстэрняў. Вопытныя майстры вытворчасці бяруць шэфства над навучэнцамі ў час іх практыкі ў цэхах завода. Гэтыя маладыя людзі, якіх вы бацьчыце на здымку, хутка стануць паўнапраўнымі членамі працоўнага калектыву трактарнага завода.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

**НЕТ — «ЗВЕЗДНЫМ ВОЙНАМ» И
ЯДЕРНЫМ ИСПЫТАНИЯМ**

ЖИТЬ ХОЧЕТ КАЖДЫЙ

События последних месяцев, и особенно встреча в Рейкьявике, убедительно показали, кто на деле за разрядку, за разоружение и кто прикрывает свое нежелание разоружения упражнениями в риторике.

Советский Союз предложил ряд крупных мер, которые в случае принятия положили бы начало новой — безъядерной — эпохе в жизни человечества. Уже через пять лет наполовину были бы сокращены стратегические наступательные вооружения СССР и США, а в дальнейшем это оружие вообще было бы ликвидировано. Европа освободилась бы от противостоящих друг другу ракет средней дальности, укрепился бы Договор по ПРО и были бы наконец запрещены все виды ядерных испытаний. Все это вполне могло стать реальным, но из-за стремления администрации США вести работы по программе «звездных войн» (причем не только в лабораторных условиях, но и непосредственно в космосе) договоренностей достичь не удалось.

Давно известно, что в США часто по крупным принципиальным вопросам происходит размежевание сил, и точка зрения администрации отнюдь не отражает убеждений большинства американцев. Несколько месяцев назад мне в составе советской делегации довелось побывать в США, встречаться с простыми людьми. Каково же было наше удивление всякий раз, когда мы узнавали, например, что далеко не все американцы слышали о советском моратории, хотя он длится уже больше года. А то вдруг нас спрашивали: «А если правительство США выступит с мирными предложениями, поддержит ли их Советское правительство?» Они даже не знают, что именно Советскому Союзу в последние десятилетия принадлежат практически все важнейшие мирные инициативы. Кстати, и после Рейкьявика администрация Рейгана выдает новые советские мирные предложения за свои собственные.

В наших беседах в США с более информированными людьми — прогрессивными конгрессменами, с интеллигенцией — рефреном звучало: «Продлите мораторий, продлите мораторий». Мы понимаем, говорили американцы, что это опасно для вашей страны, но наберитесь терпения и подождите. Идея моратория медленно, однако все же пробивает себе дорогу в США...

Правительство СССР, проявляя политическую мудрость, прошло на осознанный риск. Влияние советского моратория на ядерные взрывы сегодня уже нельзя замолчать, его значение выходит далеко за рамки лишь жесткой доброй воли. Идея запрещения всех ядерных испытаний настолько проста, настолько понятна всем, что американскому правительству не оправдать отказ от него никакой словесной эквилибристикой.

Как космонавт и как ученый, я занимаюсь физикой атмосфер. Уничтожение воздушной оболочки планеты в результате ядерной войны привело бы к катастрофическим последствиям. Объективные американские данные подтвердили наши расчеты, свидетельствующие о том, что взрыв нескольких сот, уже не говоря о тысячах, ядерных зарядов приведет к «ядерной зиме». Если такая зима наступит на Земле, человечество ее не переживет.

Некоторые американские ученые считают это опровергнуть, говорят о ядерной зиме, а о ядерной осени, которая будто бы обойдется делом для человеческого бытия.

Конечно, можно затеять и такой спор: зима или осень?.. А что осень? Не равно не будет урожая, все равно среди многих причин гибели людей — голод. Надеются, что кто-то может уцелеть в бункерах, что космический щит не пропустит ракет. Но щит пропустит, но мало. Погибнет совсем немного людей, «всего» десятки миллионов. Допустим, что это так, хотя это и совсем не так. Но из этих десятков миллионов тот, кто каждый хочет жить.

После поездки по США я хорошо понимаю, почему простые американцы присутствовавшие на встречах с нами, говорили своим «советологам»: «Подтверждайте, что угодно, но только

не выступайте от имени американского народа.

Более трех десятилетий ведутся переговоры относительно прекращения ядерных взрывов и испытаний ядерного оружия. Определенного прогресса в ограничении ядерных вооружений удалось добиться. Однако отсутствие соглашения о полном прекращении ядерных испытаний привело ко многим отрицательным последствиям: были созданы разделяющиеся боеголовки, на порядок увеличилось количество ядерных боезарядов, появилось тактическое ядерное оружие. Сейчас разрушение имеющихся договоренностей среди прочего приведет к созданию оружия третьего поколения, в котором принимается попытка направленно использовать энергию ядерного взрыва. Усложнение систем оружия, вынос их в космос, конечно же, многократно повышают опасность случайного срабатывания спускового механизма ядерной войны. Гонка вооружений поднимается на качественно новый виток и связана с фантастическими расходами. Этому туловищу направленно Советский Союз противопоставляет единственно возможную альтернативу — программу «звездного мира».

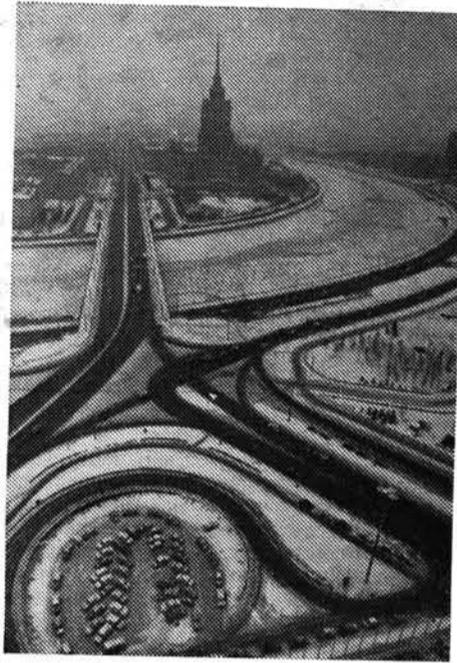
На сегодня уже свыше ста государств в той или иной степени причастны к космосу. Большое распространение получили спутники связи и метеорологии, навигации и природоохраны. Советский Союз на практике доказывает свое стремление оказывать содействие в научном освоении космоса всем заинтересованным государствам. Крупная совместная работа проводится в рамках программы «Интеркосмос»: на советских кораблях и орбитальных станциях вместе с советскими исследователями работали одиннадцать зарубежных космонавтов. В настоящее время в СССР ведется подготовка очередных международных полетов с участием космонавтов Сирии, Франции, Болгарии.

Крупнейшим научным событием года стало завершение проекта «Вега» — изучение Венеры и кометы Галлея. На двух советских автоматических станциях работала аппаратура девяти стран. Проект принес ценнейшие научные сведения, а на очереди уже новый проект — «Фобос», предусматривающий изучение Марса и его естественного спутника Фобоса. Две автоматические станции для этой экспедиции, как и в проекте «Вега», предоставляет Советский Союз, аппарату же готовят уже 12 стран и некоторые научные организации Европейского космического агентства. Советский Союз заявил о своей готовности содействовать другим государствам в создании прикладных космических систем и на коммерческой основе. Сюда включается запуск различных спутников — связных, навигационных, природоохранительных, доставка на орбиту технологической аппаратуры, изготовление в космосе материалов и лекарств. Даже этот беглый перечень показывает, сколько многообразным стал нынешний научный и коммерческий космос. Огромные дополнительные силы и средства можно было бы выделить на эти направления, если бы человечеству удалось навсегда избавиться от опасностей, связанных с программой «звездных войн». Ведь сейчас даже пилотируемый полет на Марс уже не является фантастикой. Такая экспедиция, выполненная на широкой международной основе, стала бы гордостью всего человечества.

Людам свойственно мечтать, но при всем том мы должны оставаться реалистами. Очень тревожно видеть, как заходят в тулик по вине администрации США мирные инициативы СССР. Уверен, что все-таки мир будет сохранен. Но это не получится само собой, автоматически. Рейкьявик еще раз показал, что все народы, все государства должны активно действовать с тем, чтобы переломить милитаристские тенденции, действующие в США, в пользу оздоровления международной обстановки, в пользу упрочения мира.

Георгий ГРЕЧКО,
летчик-космонавт СССР, дважды Герой Советского Союза, доктор физико-математических наук.
(АПН).

НА ПРОСТОРАХ РОДИНЫ

Москва... Это слово священо для сердца каждого русского, советского человека. Столица Древней Руси, она всегда была символом мужества, стойкости нашего народа. Отсюда Дмитрий Донской вел свою рать на поле славы — поле Куликово. Сюда на выручку москвичам спешили когда-то полки Пожарского и Минина. Здесь «напрасно ждал Наполеон Москвы коленопреклоненной». Не покорился город и фашистским полчищам в суровые годы Великой Отечественной войны.

Как раз в эти дни начала декабря мы отмечаем 45-летие великого подвига советского народа — начало контрнаступления Красной Армии, в результате которого немецко-фашистские войска потеряли первое серьезное поражение во второй мировой войне. Был развеян миф о непобедимости фашистских орд.

Такой же немеркнувшей славой овеян и Ленинград — колыбель социалистической революции. 900 дней сжимало его кольцо гитлеровской осады. Враг, остановленный у самых окраин, обрушил на город свыше 100 тысяч снарядов. Голод, холод, варварский огонь по жилым кварталам — ничто не сломило стойкости ленинградцев.

Сегодня Москва и Ленинград по праву считаются одними из самых красивых городов мира. Ежегодно их посещают миллионы туристов. И наши зарубежные соотечественники, приехав на Родину, обязательно стараются побывать в Москве и Ленинграде.

НА СНИМКАХ: Москва сегодня. Вид на Москву-реку, гостиницу «Украина» и Кутузовский проспект; Ленинград прекрасен во все времена года. Уголок Дворцовой площади.

РЕЛИГИЯ В СССР

КАДРЫ ДУХОВЕНСТВА

Священнослужителей для Русской Православной церкви готовят три духовные семинарии — в Москве (г. Загорск), Ленинграде и Одессе и две духовные академии — в Загорске и Ленинграде.

Ректор Московской духовной академии и семинарии епископ Дмитровский **АЛЕКСАНДР** рассказывает о деятельности этих учебных заведений.

Прежде всего несколько слов об истории Московских духовных школ. Московская академия была основана три века назад. Славяно-греко-латинская академия, как ее тогда называли, готовила не только богословски образованных священнослужителей, многие из ее выпускников явились выдающимися деятелями в области светских наук (среди них — всемирно известный русский ученый Михаил Ломоносов).

Академия, переведенная в 1814 году из Москвы в Троице-Сергиеву лавру, стала крупнейшим богословским центром в православном мире. По уровню образования, получаемого в ней, по научно-богословским достижениям она не уступала лучшим богословским факультетам Запада.

Московские духовные школы сегодня — это духовная академия и духовная семинария. Учебно-воспитательной и научной деятельностью духовных школ руководит совет, возглавляемый ректором. Обучение в семинарии и академии рассчитано, как правило, на четыре года.

Предметы, изучаемые в духовных школах, можно разделить на пять основных групп: библейские дисциплины — изучение Священного Писания; богословские науки — догматическое, нравственное, основное, сравнительное богословие, патрология; церковно-практические дисциплины — пастырское богословие, литургика, гомилетика, каноническое право; история церкви; древние и новые иностранные языки. В духовных школах изучается также история СССР и Конституция СССР, в академии — логика, византология.

Учебный процесс в духовной академии по своим формам похож на учебный процесс в любой другой высшей школе: те же лекции, зачеты, экзамены. Обучение в академии завершается написанием и защитой дипломной или курсовой работы. В семинарии обучение организовано несколько иначе: кроме лекций, каждое занятие включает в себя также опрос. Для наших школ характерно особое внимание к самостоятельному выполнению учащимися письменных работ; почти по всем предметам воспитанники регулярно пишут сочинения и рефераты.

Изучение общеобразовательных дисциплин в духовных школах направлено на подготовку широко образованного интеллигентного священнослужителя. Преподавание Конституции СССР и истории Советского государства призвано способствовать патриотическому и гражданскому воспитанию будущих пастырей.

Наши воспитанники помимо учебных занятий несут клиросное послушание в храмах Троице-Сергиевой лавры. Кроме того, они составляют проповеди и произносят их перед прихожанами академического Покровского храма, поют в хоре. Учащиеся старших классов семинарии и студенты академии рукополагаются в священнический сан и служат в академическом храме как священники или диаконы.

В духовных школах создана методическая комиссия, которая занимается усовершенствованием методов преподавания. Мы пришли к выводу о необходимости изменить характер опроса учащихся семинарии, чтобы активизировать их работу.

В Загорске и Одессе учатся только юноши. А вот в Ленинграде на регентском отделении есть девушки.

На сектор заочного обучения принимаются священнослужители в возрасте до 50 лет. Обучение на заочном секторе продолжается от 4 до 6 лет в семинарии и столько же в академии.

Сейчас в Московских духовных школах на очном и заочном отделениях обучается около 1 000 человек.

(АПН).

ЗНАЁМЦЕСЯ: АНСАМБЛЬ НАРОДНАЙ МУЗЫКІ «СВЯТА»

ГРАЙ, СКРЫПАЧКА, 3 ЛІРАЙ У ПАРЫ

Адзін з першых сваіх канцэртаў гэты калектыў даў у сталічным Доме літаратара. Зала там невялікая, а публіка збіраецца строга, патрабавальная: пісьменнікі, людзі мастацтва, журналісты, студэнтская моладзь.

Усталявалася цішыня. У нейкай своеасаблівай, самабытнай, стрыманай і разам з тым нязмушанай манеры зайгралі музыканты. Мякка і задушэўна льецца мелодыя гармоніка, трывожаць гукі ліры і дуды, амаль забытых сучаснымі прафесійнымі музыкантамі інструментаў. Здаецца нават, што ты не ў сучаснай канцэртнай зале, а недзе на вясковай вечарыны альбо на даўнейшым кірмашы. Так лёгка і арганічна ўвайшло ў душу свята.

Усе падняліся і, стоячы, віталі артыстаў. Не стрымаўся тады Генадзь Цітовіч, вядомы вучоны-фалькларыст, накіраваўся расчулены на сцэну.

«З беларускай бульбы ёсць многа страў, але ж такой стравы я ніколі не спытваў!» — сказаў ён.

Што ж сабой уяўляе гэты калектыў, якое яго творчае крэда?

У «Свяце» амаль усе артысты з кансерваторскай адукацыяй. Музыканты, выканаўцы народных песень і танцавальная пара. Так сказаць, фальклор у трох сваіх іпастасях — музычнай, танцавальнай і песеннай. Скрыпкі, цымбалы і гармонік — асноўныя інструменты ў ансамблі. Яшчэ гучаць дудачкі, дуда, жалейка, ліра, басэля, саломка, акарына...

— Мы выконваем, — расказвае мастацкі кіраўнік «Свята» Васіль Купрыяненка, — народную музыку ў чыстым выглядзе, без перакладання і так звананага «сучаснага прачытання». Аўтэнтчны фальклор, як гавораць навукоўцы.

Выкарыстоўваем найбольш старажытныя варыянты, захоўваючы арыгінальную народную манеру выканання. Скажу нават больш: мы не бяром запісы фальклору са шматлікіх зборнікаў песень. Бо ніякі запіс не можа перадаць манеру выканання, адметныя нюансы народнага музцыравання ці спявання, малянак танца. Таму скарыстоўваем толькі фанарамнае гучанне. Зразумела, шмат ездзім па Беларусі самі.

Васіль Купрыяненка не навічок у фальклору. Ён родам з Магілёўшчыны, выступаў у самадзейным магілёўскім калектыве «Вяснянка» — іграў на розных музычных інструментах, танцаваў. Пазней быў у «Харошках», дзе, уласна кажучы, і нарадзілася ў яго мабра аб стварэнні такога калектыву, як «Свята».

Вялікая работа папярэднічала стварэнню ансамбля і яго першай канцэртнай праграмы. Збор матэрыялу, потым яго расшыфроўка і, нарэшце, увасабленне на сцэне.

— У працэсе работы над канцэртнай праграмай мы сутыкнуліся з нечаканымі цяжкасцямі, — дзеліцца сваімі думкамі В. Купрыяненка. — Парадокс быў у тым, што, нягледзячы на высокі прафесійны ўзровень, некаторыя нашы музыканты — акадэмісты не змаглі іграць у народнай манеры. Наогул, адзначу: пра-

фесійны музыкант павінен быць вельмі таленавітым чалавекам, каб авалодаць прыёмамі ігры народнага музыканта-самавука.

З фанатычнай упартасцю група артыстаў-аднадумцаў рыхтавала сваю першую праграму. У яе ўвайшлі старадаўнія беларускія народныя полькі, «Вясельная кампазіцыя» і кампазіцыя «Палескі скрыпач», кадрылі, гармонікавыя найгрышы, песні «Ой, за гаем, гаем», «Чапуршачка» і многія іншыя. Акрамя рэпетыцый у В. Купрыяненкі быў яшчэ адзін клопат. Гэта пастаянны паездкі да народнага майстра Вячаслава Пратасевіча, што жыве ў Калодзішчах, непадалёку ад Мінска, які рабіў для іх калектыву жалейку, дытанічныя цымбалы, саломкі, кмены, дудкі.

З поспехам прайшлі першыя канцэрты «Свята». Выступленні ансамбля з цікавасцю глядзелі знаўцы фальклору, замежныя госці рэспублікі, жыхары Эстоніі, дзе нашы артысты выступілі падчас праходзячых там Дзён мастацтва і літаратуры Беларусі.

Адшумелі першыя апладысменты, зноў надыйшлі для «Свята» будні — рэпетыцыі, паездкі за фальклорам, пастаянныя для творчага калектыву пошукі дасканаласці.

Наперадзе ў ансамбля сустрачы з самай шырокай аўдыторыяй глядачоў — розных узростаў і прафесій, захапленняў і схільнасцей. А гэта самы адказны экзамен.

М. БАРТНІЦКАЯ.

НА ЗДЫМКУ: ансамбль народнай музыкі «Свята».

Фота Я. КОКТЫША.

ЧАСУ НАСУПЕРАК

...Заканчваецца фільм. У гледзельнай зале загарэецца святло, раздаюцца апладысменты. Вось гэтак жа гучалі яны пяцьдзят год назад, калі беларуская кінакарціна «Шукальнікі шчасця» ўпершыню выйшла на экраны краіны. Хто старэйшы, добра памятае гэты вясёлы і ў той жа час сумны фільм. Тады, паўстагоддзя назад, карціну ўбачылі не толькі савецкія глядачы, яна дэманстравалася ў ЗША, Аўстрыі, Бельгіі, Чэхаславакіі, Францыі, іншых краінах.

А пачалося ўсё з невялікай газетнай заметкі, дзе гутарка ішла аб беднай яўрэйскай сям'і, якая пасля доўгіх блуканняў па свету набыла сваё шчасце ў Краіне Саветаў. Заметка тая трапіла на вочы маладому беларускаму драматургу Рыгору Кобецу, і ён загарэўся ідэяй напісаць на гэтым матэрыяле кінасцэнары. Паставіць фільм узяўся таксама малады рэжысёр У. Корш-Саблін.

«Карціна праўдзіва адлюстроўвае тэму брацтва народаў Савецкага Саюза — адну з перамогаў ленынскай нацыянальнай палітыкі, — пісала 25 мая 1936 года «Правда», — не перабольшвае цяжкасці, з якімі сустрэліся яе героі, напоўнена гумарам, цеплынёй, лірызмам, вызначаецца яркімі вобразамі цэнтральных персанажаў».

...Праз трыццаць год пасля

прэм'еры, у шасцідзятых гады, фільм зноў прайшоў па экранах краіны. І зноў крытыка адзначала, што гэтая карціна — важны этап не толькі ў творчасці яе стваральнікаў — яна з'явілася вехаю ў гісторыю беларускага кіно.

І вось цяпер, праз пяцьдзят год, юбілейныя прагляды фільма адбыліся ў рэспубліканскім Доме кіно і Доме літаратара ў Мінску. Выступаючы на вечары, прысвечаным юбілею, беларускі пісьменнік Вялянцін Тарас гаварыў:

— «Шукальнікі шчасця» — гэта стужка з кіно майго маленства. У трохстах кроках адсюль, ад Дома літаратара, стаіць стары будынак трамвайна-тралейбуснага дэпо. Дык вось у дворыку дэпо да вайны быў маленькі клуб. Кінабудкі не было, апарат стаў проста ў зале, фільмы круцілі па частках, адна канчалася, і зноў запальвалася святло, пакуль мянялі каробку, зараджалі ў кінапраектар новую частку. Мы, хлапчкі з Камароўкі, паглядзелі ў гэтым клубе і «Чапаева», і «Мы з Кранштата», і «Вясёлых рабят» — фільмы, якія сталі сапраўднай школай выхавання. Там упершыню мы ўбачылі і «Шукальнікаў шчасця». Радасна, што час не пахаваў гэты фільм і ён працягвае сваё жыццё».

Д. ФІЛІМОНАУ.

ПАНЁС ЁН ЛЮДЗЯМ ПЕСЕНЬ ДАР

Мінула 80 гадоў з той пары, калі ў першым нумары першай беларускай газеты «Наша доля» пабачыў свет верш Якуба Коласа «Наш родны край», што стаў пачаткам літаратурнага шляху песняра.

Гэтай памятнай падзеі быў прысвечаны вечар, які прайшоў у Доме літаратара. Народная артыстка БССР М. Захарэвіч выканала выдатны верш. Выступіў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа Максім Лужанін.

— Колас ішоў да жаданай волі праз арганізацыю з'езда на стаўнікаў, праз астрожныя краты, праз абурэнне палескіх сялян, а галоўнае — праз свае творы, праз заклікі «Стрэльбы, хлопчыкі, бяры!» і праз наказы воінам у Айчынную вайну: «Глядзі, не прамакніся!» і вёў упартую штодзённую барацьбу за мір, — заўважыў паэт.

Пра глыбокую народнасць творчасці песняра, пра тое, калі і як у людскую свядомасць уваходзяць Коласавы словы і вобразы, працу гаварыў народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль.

З цікавасцю слухалі прысутныя выступленне заслужанага работніка культуры БССР, сына Якуба Коласа Данілы Міцкевіча. Ён прыгадаў асобныя моманты з багамага жыццяпісу бацькі, што сведчаць пра высакародства і дабрыню песняровай душы.

На вечары артыстамі Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа былі паказаны сцэны са спектакля «Сымон-музыка».

І. КУРБКА.

Ф. СКАРЫНА Ў ВОДУКАХ НАШЫХ СУЧАСНІКАЎ

ГАВОРЫЦЬ З НАМІ ПРАЗ СТАГОДДЗІ

[Заканчэнне. Пачатак у № 49].

Аднак ва ўсходніх славян час фарміравання нацыі яшчэ не наступіў — тут адбывалася кансалідацыя феадальных народнасцей (рускай, украінскай, беларускай) у кантэксце даўнейшых і на пачатку XVI стагоддзя развітых далей і ўзбагачаных руска-украінска-беларускіх (альбо, калі хочаце, беларуска-руска-украінскіх) сувязей. Для трох народнасцей было характэрна захаванне памяці аб супольнасці іх паходжання і традыцыях Кіеўскай Русі. Характэрна і тое, што этнанім «рускі» для кожнай народнасці быў як бы сваім...

Для прапаганды спадчыны Скарыны мне здаецца важным выдаць у рускім перакладзе ўсе тэксты, якія можна лічыць яго аўтарскімі — прадмовы, пасляслоўі і г.д. Чаму я кажу аб рускім перакладзе? Мова Скарыны шмат у чым устарэла і з цяжкасцю будзе ўспрымацца сучасным чытачом-неспецыялістам. Значыць, маецца на ўвазе пераклад на сучасную рускую мову. Але, канечне, як гэта цяпер звычайна робяць,

адначасна трэба надрукаваць арыгінальныя скарынінскія тэксты на той «рускай», г. зн. старабеларускай мове, на якой ён іх пісаў. Вопыт падобнага роду маецца.

А. МЫЛЬНІКАУ,
доктар гістарычных навук,
г. Ленінград.

***

Цяжка сказаць, калі я ўпершыню пачуў імя Скарына... Мажліва было гэта яшчэ ў школьную пару. Але ўжо напэўна я пачуў гэтае прозвішча тады, калі вывучаў у Маскоўскім паліграфічным інстытуце курс гісторыі кнігі.

Я грунтоўна вывучаў усе, што захаваліся, экзэмпляры выданняў Скарыны ў нашай краіне і ў ПНР. Гэта дазволіла склаці зводны каталог скарынінскіх выданняў, надрукаваны ў 1978 годзе.

На маю думку, няма падстаў для вылучэння асобных аспектаў дзейнасці Скарыны. Для развіцця духоўнай культуры беларусаў, ды і ўсіх усходнеславянскіх народаў істотнае значэнне мелі і выдавецкая, і літаратурная, і навуковая, і ма-

стацка - выяўленчая дзейнасць вялікага беларускага асветніка. Скарына — адзін з самых вялікіх усходнеславянскіх асветнікаў, значэнне дзейнасці якога ў пэўнай ступені яшчэ не ацанілі. Патрэбна манаграфія аб дзейнасці Скарыны ў кантэксце эпохі ва ўсім багаці сувязей і аспектаў. Такой манаграфіі ў нас яшчэ няма, хаця кнігі аб Скарыне нібы выдадзена нямала. Патрэбны зборнік актавых матэрыялаў і іншых крыніц для вывучэння жыцця і дзейнасці Скарыны. Каб склаці такі зборнік, неабходны мэтанакіраваныя пошукі матэрыялу аб Скарыне ў заходнееўрапейскіх архівах.

Я. НЕМІРОЎСкі,
доктар гістарычных навук,
г. Масква.

***

Упершыню аб Скарыне пачуў у Кіеўскім універсітэце на лекцыях прафесара Сяргея Маслава ў 1949 ці 1950 годзе. Але больш падрабязна апавядаў мне пра Францішка Скарыну мой сябар-беларус, вядомы беларускі пісьменнік Уладзімір Караткевіч. Гэта было звычайнае тлумачэнне, хто гэты чала-

век, чыё прозвішча згадваў прафесар побач з кракаўскім выдаўцом Швайпольтам Фіолем.

Арыгінальных выданняў Скарыны ў руках не трымаў, не бачыў, калі не лічыць яго «Прадмоў і пасляслоўяў», выдадзеных у Мінску ў 1969 годзе. Трапіліся мне розныя хрэстаматыі, а арыгінал аднае часткі Скарынінскай Бібліі бачыў у Музеі старажытнай кнігі і друкарства ў Кіеве ў 1986 годзе.

Хочацца падкрэсліць асабліваць Францішка Скарыны, яго рознабачную дзейнасць, што было ўласціва дзеячам Адраджэння. Без ваганняў назваў бы Скарыну для свайго часу «першым розумам і сумленнем Беларусі», менавіта дзякуючы яго маральна-этычным ідэям добра, праўды, годнасці і самаўдасканалвання чалавека.

Францішак Скарына, як мне здаецца, быў першай праявай неабарачальнага працэсу інтэлектуальнага далучэння Беларусі да вялікага «тэктанічнага» зруху эпохі Адраджэння. Пражытую ідэаламі гуманізму дзейнасць Скарыны арганічна спалучыла ў сабе два моманты: уласна беларускі (тут пачатак

самасвядомасці беларусаў!) і універсальна чалавечы.

На маю думку, трэба выдаць некалькі розных варыянтаў, прысвечаных Скарыне, ад факсімільнай копіі яго Бібліі, па навуковаму пракаменціраванай самім Скарынай, да папулярных, для масавага чытача кніг. Вельмі дарэчы энцыклапедычны слоўнік «Скарына і яго час», аб падрыхтоўцы якога я даведаўся падчас нядаўняй сустрэчы ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Бракуе добрых гісторыка-біяграфічных аповесцей, манаграфій, якія варта было б адразу перакладаць на важнейшыя замежныя мовы дзеля папулярнасці жыцця і творчасці гэтага дзіўнага чалавека, без якога нельга ўявіць сабе шляхоў нацыянальнага самавыяўлення беларусаў.

Фларыян НЯЎВАЖНЫ,
пісьменнік, г. Варшава, ПНР.

***

Упершыню пра Ф. Скарыну пачуў у 1928 годзе, калі вучыўся ў Полацкім педагагічным тэхнікуме. Была ў той час змястоўная кніга вядомага пісьменніка, дасведчанага ў галіне беларусказнаўства, Максіма Гарэцкага «Гісторыя беларускай літаратуры». З гэтай кнігі студэнты чэрпалі цікавыя звесткі аб культурным мінулым свайго народа. У ёй сціпла расказвалася і пра беларускага першадрукара, які яшчэ ў пачатку XVI стагоддзя выдаваў кнігі

ВЫ ХАЦЕЛІ СУСТРЭЦЦА

«ВАШ ВЫХАД, МАРЫЯ ЗАХАРЭВІЧ!»

Да пачатку вечара ў мінскім Доме літаратара было яшчэ хвілін пятнаццаць. Патроху запаўнялася зала, рабочыя ўстанавілі юпітэры, у грэймёрнай пераапрапараліся артысты.

А народная артыстка БССР Марыя Захарэвіч, якая павінна была першай выйсці на сцэну — выступіць з чытаннем коласавых вершаў, сталася за кулісамі. Застыла, углядаючыся ў ярка асветленую сцэну, як бы адасобіўшыся ад усіх людзей, што былі вакол яе, ад усіх творчых і грамадскіх клопатаў і праблем сённяшняга дня. Яна хвалывалася.

— Ваш выхад, Марыя Георгіеўна! — раздаўся шэпт вядучага.

Жанчына лёгка пайшла насустрэч зале. Сціплая і нейкая велічная. Загаварыла са слухачамі словамі песняра:

Край наш бедны, край наш родны!
Лес, балоты і пясок...

Чудзь дзе крыху луг прыгодны...
Хвойнік, мох ды верасок...

І былі ў іх боль і пакута, грамадзянская страснасць, пшчотная любові і надзея.

На вышэйшым парыве пачуцця словы верша раптам сталі песняй. Высока-высока ўзляцела мелодыя, пачутая ёю некалі ў сябе на радзіме на Мядзельшчыне.

Са сцэны, як багіня з нябёсаў на зямлю, пад апладысменты спустылася артыстка. Бліснулі на хвіліну яе зеленавата-шэрыя загадкавыя вочы. На твары ледзь прыкметная стома. Не самы ўдалы момант для гутаркі...

— Марыя Георгіеўна, вы працуеце амаль трыццаць гадоў у купалаўскім тэатры. Вас ведае і любіць публіка. Прызнаннем высокіх дасягненняў у тэатральным мастацтве з'явілася нядаўня ўзнагарода — ордэн Дружбы народаў. Прафесія вызначыла ваш лёс. Аднак што было галоўным момантам у выбары вясковай дзяўчынай будучай прафесіі?

— У дзяцінстве я ніколі не бачыла спраўднага тэатра, артыстаў. Хіба што любіла слухаць сваіх вясковых спявачак. Маж іншым, усе мае цёткі, сястры — ад прыроды вельмі таленавітыя людзі. І голасам, і сляхам, і памяццю іх бог не абдзяліў.

Аднак ніхто з іх нават і параўнацца не можа з маймі маці. Усё, што ёсць паэтычнага, добрага ў майёй душы, — гэта ад яе. Яна надзвычай таленавіты чалавек. У свае немаладыя гады так спявае народныя песні, раманы — заслухаешся...

І яшчэ я моцна любіла ў дзяцінстве вершы. З канцэртамі, якія мы, вучні, арганізавалі, хадзілі, бывала, за не-

калькі кіламетраў у суседнія вёскі. Зімой у валёнках, захутанья ў хусткі... Было найвялікшай радасцю выступаць перад землякамі ў клубе. Словам, нада мною ўладарыла паэзія. А марыла я стаць выкладчыцай літаратуры — «сеяць разумнае, добрае, вечнае». Але наш школьны настаўнік, які ведаў пра мае «артыстычныя здольнасці», усё ж параіў пасля заканчэння школы паспрабаваць шчасця на тэатральнай ніве. Шчасце мне ўсміхнулася. І я стала студэнткай Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

— І ніколі не паікадалі, што сталі артысткай, а не настаўніцай?

— Па сутнасці нашы прафесіі вельмі падобныя. Ад настаўніка падрастаючы чалавек даведваецца пра навакольны свет, пра заканамернасць розных з'яў у прыродзе. Місія тэатра ў станаўленні чалавека, яго духоўным выхаванні не менш важная. Тэатр, як і наогул мастацтва, узвышае чалавека, ачышчае, выходзіць.

— Раскажыце пра першае выступленне на купалаўскай сцэне. Што, наогул, тады абывалася ў душы юнай артысткі?

— О! Такое не забываецца. Была я тады яшчэ студэнткай чацвёртага курса інстытута. Мне другі раз у жыцці пашанцавала: запрасілі, выканаць галоўную ролю ў спектаклі па п'есе Івана Мележа «Пакуль мы маладыя». Зразумела, шчасце маё было бяскоўным: у тэатры я магла бачыць славытых беларускіх актёраў, размаўляць з імі, рэпэціраваць на той жа сцэне, што і яны. Гэта натхняла. І вось прэм'ера. Усё, як у сне: кветкі, віншаванні, апладысменты. Іван Мележ падарыў мне сваю кнігу з аўтографам. А Канстанцін Саннікаў, кіраўнік курса, рэжысёр, у дзень прэм'еры ўручыў мне фотакартку з надпісам «Марыя! Не супакойвайся!» Яго словы пакадання, прынамсі, сталі дэвізам на ўсё жыццё.

Марыя, Марыя, Марыя Георгіеўна... Сцэнічная біяграфія М. Захарэвіч шчасліва пачалася ў праслаўленай купалаўскай тэатры, яе аблашлі на здзяйсненні ў мастацтве вядомыя дзеячы нацыянальнай сцэны і літаратуры. Здавалася б, кар'ера, поспех, прызнанне ўжо назаўсёды забяспечаны.

Маладая артыстка многа іграе сваіх сучаснік — мілых, абаяльных і сімпатычных дзяўчат. Неяк незаўважна пачынае складвацца яе амплуа «ружовай дзяўчыны», якое, саслужыўшы сваю надобную службу, робіць яе «за-

пасным іграком у камандзе». Гэта быў крытычны момант у творчай біяграфіі артысткі.

Ні яна, ні тым больш яе калегі не чакалі, што рэжысёр рызыкне даручыць Захарэвіч... вялікую і складаную ролю Лізы Хрэнавай у п'есе В. Розава «Перад вячэрай». Па сутнасці гэта было выпрабаваннем і яе актёрскіх здольнасцей, і характару, і цвёрдасці, і прыныповасці. Так у творчым лёсе М. Захарэвіч адбыўся круты пералом. Пазней актрысай былі створаны на купалаўскай сцэне чужоўныя вобразы жанчын — Ганны Чарнушкі ў «Людзях на балодзе», Зосі Савіч у «Сэрцы на далоні», Камісара ў «Антымістычнай трагедыі», Луізы Брайант у «Праўду! Нічога, акрамя праўды!!!» і многія-многія іншыя вобразы ў кіно, тэлевізійных пастаноўках.

— Скажыце, Марыя Георгіеўна, якія характары імпануюць вам?

— Безумоўна, мне бліжэй характары моцныя, неадназначныя. Пачалавечы блізкія жанчыны, стваральніцы па духу, якія могуць абараніць сваю годнасць, актыўна ўдзельнічаючы ў жыцці. І разам з тым духоўна багатыя, шчодрыя сэрцам, з паэтычнай душой і вечным імкненнем да шчасця.

— А як вы звычайна працуеце над ролямі?

— Наогул па-розыму. Але спачатку я павінна адчуць яе інтуітыўна: мая яна ці не. А потым ідзе працэс распрацоўкі характару. Скажам, каб стварыць той ці іншы вобраз, я «пражываю» біяграфію гэтага чалавека. Для актёрскай «загрузкі» — ёсць у нас такі тэрмін — неабходны шлейф жыцця героя. Сваю герайну, нават з непрыемнымі, агіднымі рысамі, я не імкнуся зрабіць адназначна «дрэннай». Хочацца разабрацца, паказаць, што менавіта ў жыцці зрабіла чалавек такім. Я люблю цяжкія рэпетыцыі, ролі, якія не даюцца з першага штурму, над якімі трэба працаваць і працаваць, скарыстоўваючы і актёрскі, і жыццёвы вопыт.

Ёсць заканамернасць у тым, што рэжысёры запрашаюць Марыю Захарэвіч у тыя фільмы і перадачы, дзе трэба стварыць яркі народны характар прастай вясковай жанчыны. Уласная біяграфія актрысы, яе нялёгка жаночы лёс, добрае веданне жыцця свайго народа даюць магчымасць зрабіць гэта праўдзіва і пераканаўча.

Іх хату ў Навасёлках спалілі фашысты. І Марыяка яшчэ дзяўчом звадала, што такое чалавечая жорсткасць

і дабраўня. Сям'ю дзяўчыны прытулілі і дапамаглі выжыць простыя і мужныя людзі — іх аднавяскоўцы. Звадала падлеткам сялянскую цяжкую працу, змагла ацаніць жыццёвую стойкасць і працавітасць бацькоў і суседзяў, іх вясёлую песенную душу. Ды і сама Марыя Захарэвіч — «кроў ад крыві» свайго народа: працавітая, жыццястойкая, мужная, таленавітая. Не толькі ўзлёт, але і балючы падзенні былі ў яе творчым лёсе. Яны толькі мацавалі характар.

Сёння Марыя Захарэвіч — стала майстар, са сваёй адметнай творчай індывідуальнасцю, са сваім месцам у беларускім нацыянальным мастацтве. Прызнанне і павагу да яе як чалавека і актрысы выказаў калектыў тэатра, калі камуністы абралі М. Захарэвіч сакратаром партыйнай арганізацыі і накіравалі сваім дэлегатам на XXVII з'езд партыі.

— Пра што марыцца, што хвалюе, што не дае супакойца вядомай артыстцы цяпер?

— Мне б хацелася сыграць ролю сваёй сучаснасці ў сур'ёзнай і глыбокай п'есе. Сыграць так, каб крануць за жывое, каб бліснулі слёзы на чыёй-небудзь шчаце... Хочацца, каб склаўся актёрскі лёс у майго сына Андрэя, які цяпер працуе ў Рускам тэатры ў Мінску, каб знайшоў ён сваю тэму ў мастацтве. Хочацца, каб паспяхова скончыла школу дачка і выбрала ўласны шлях.

Жыццё не стаіць на месцы. І таму трэба спяшацца жыць, каб іспець як мага больш зрабіць карысных спраў.

Апошнія словы Марыя Георгіеўна дагаворвала ўжо на хаду. Яна закруціла на шыі цёплы шалік, накінула моднае паліто, і неўзабаве я пачула стук абцасікаў па лесвіцы. Яе чакалі сябры, дзеці, тэатр.

Гутарку вяла
Таццяна АНТОНАВА.

для простага народа. Вядома, значэнне скарынінскіх заслуг у тым узросце ўсведамлялася не ў поўную меру, а яго ідэя паўшырыць асвету ў родным краі пры дапамозе кнігі была зразумелай і назаўсёды засталася ў памяці.

Больш поўнае ўяўленне аб жыццёвым шляху і асветніцкай дзейнасці Ф. Скарыны засталася пасля азнамлення з матэрыялам юбілейнага зборніка «Чатырохсотгоддзе беларускага друку. 1525—1925» (Мінск, 1926). Тут характарызавалася скарынінская эпоха, асвятлялася культурнае жыццё тагачаснай Беларусі, разглядаліся асаблівасці мовы выданнаў Скарыны, характарызаваліся трагедыі і заставкі, якімі першадрукар аздабляў свае кнігі.

Усё гэта пакінула незабытае ўражанне. З асаблівым інтарсам успрымалася тое, што сам гэты высокаадукаваны чалавек быў родам з блізкага нам Понаўкі і што за навукай ён хадзіў у далёкія замежныя краіны.

З арыгінальнымі выданнямі Скарыны пазнаёміўся ў 1936 годзе, будучы студэнтам філалагічнага факультэта Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горькага. Памятаецца, у тым часе старадрукаў Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна захоўвалася 7 ці 8 скарынінскіх кніг, якія лічыліся найвялікшай каштоўнасцю бібліятэкі; яны прыцягвалі да сябе ўвагу і захаплялі дасканальна друкарскага майстэрства, своеасаблівасцю шрыфтоў, багаццем і прыгажосцю ілюстрацый.

Удумваючыся ў пытанне ўплыву спадчыны Скарыны, пераконваўся ў прызначэнне важнай ролі кнігадрукавання. Яно з'явілася магутным фактарам уздыму ўсяго інтэлектуальнага жыцця ў краіне, пазбавіла царкву манополіі на кнігу, зрабіла кнігу крыніцай асветы і духоўнага ўзбагачэння, нарэшце, адкрыла для славянскага свету яшчэ адзін славянскі народ — беларусы з іх мовай, самабытным фальклорам і ўласным этнічным абліччам.

М. СУДНІК,
член-карэспандэнт АН БССР,
г. Мінск.

Упершыню даведаўся пра Ф. Скарыну, гасцючы ў майго сябра ў Беларусі, на Гродзеншчыне. У яго хаце праглядаў кнігу-альбом аб Скарыне беларускага выдання і нейкую польскую кніжачку, дзе мімаходзь згадвалася і пра беларускага першадрукара. Пазней прачытаў артыкул У. Салаухіна ў «Навуке і жыцці» аб кнігадрукаванні, — там адзначаліся і заслугі Скарыны як першадрукара ўсходніх славян.

У скарынінскія часы кніга на роднай мове садзейнічала фарміраванню нацыянальна-патрыятычнай свядомасці шырокіх пластоў насельніцтва Беларусі. Вывучэнне культурна-духоўнага набытку Ф. Скарыны — справа гонару беларускіх ву-

чонах. Яны павінны рашыць, як гэта лепш зрабіць.

У. ПЛЯСКАЧ,
кандыдат тэхнічных навук,
г. Запарожжа.

***

З хватой адгукаюся на ваша запрашэнне адказаць на анкету, што прысвечана ролі Францішка Скарыны ў адраджэнні беларускай літаратуры.

Не памятаю дакладна, але здаецца, што яшчэ ў школе пазнаёміўся з ім упершыню. Мая настаўніца беларускай мовы была выхаванкай Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі. А, магчыма, ад свайго настаўніка гісторыі Мікалая Крука, які выкладаў нам гісторыю СССР. Памятаю, што ў 1953 годзе, калі святкавалася далучэнне Украіны да Расіі, я сам рабіў даклад па яго даручэнню на падставе матэрыялаў, што далёка выходзілі за межы школьнай праграмы. У тым жа годзе мы праходзілі, зразумела, і гісторыю XVI стагоддзя.

Скарына быў найбольш буйной і шматграннай фігурай эпохі Адраджэння на землях усіх славянскіх народаў. Не толькі медык, біёлаг і друкар, але філосаф і мастак. Цалкам неадназначны яго пераклад Бібліі на гутарковую мову. Гэта не толькі велізарны ўклад у развіццё беларускай літаратурнай мовы XVI стагоддзя (за што немцы, напрыклад, лічаць Лютэра нацыянальным героем), але больш складаная і глыбо-

кая праца ў параўнанні з тым жа нямецкім ці польскім перакладам, паколькі Скарына карыстаўся адначасна стара-славянскім варыянтам. Думаю, што гэты пераклад аказаў вялікі ўплыў на уніяцкую Біблію і на сам пераклад літургіі на беларускую мову ў часы уніі. Гэта ў сваю чаргу спрыяла пашырэнню пісьменнасці.

Неабходна грунтоўная манатграфія, старонак так на 1000, дзе разглядаліся б усе бакі скарынінскай спадчыны. Неабходны жывыя напісанія папулярныя выданні. Неабходны, нарэшце, мастацкія творы — гістарычныя раманы, кіно, помнік у Мінску. Толькі на больш высокім мастацкім і навукова-пазнавальным узроўні, чым тое, што ёсць цяпер. Неабходны і спецыяльныя працы па недаследаваных пытаннях скарынінскіх. «Напісанае застаецца», але ж яго трэба і прачытаць.

Ю. ХАДЫКА,
доктар фізіка-матэматычных навук, г. Мінск.

***

Такім чынам, людзі ідуць да Скарыны і разыходзяцца ад Скарыны, узбагачаныя думкай і прыкладам вялікага патрыёта - асветніка. Прыкладам таго, як найлепей служыць Радзіме, шанаваць і памнажаць духоўныя скарбы народа. Як чалавеку сцярджаць на зямлі адвечны ідэал чалавечы: дабро, прыязнасць, справядлівасць.

Аляксей КАЎКО.

ДА ЗНАМЯНАЛЬНАЙ ПАДЗЕІ

У рэспубліцы праходзяць мерапрыемствы, прысвечаныя 40-годдзю ЮНЕСКО. Да гэтай знамянальнай даты падрыхтавалася і выдавецтва «Навука і тэхніка», якое выпусціла брашуру Л. Языковіч «Дзейнасць Беларускай ССР у ЮНЕСКО».

Аўтар прасочвае, як на працягу больш чым трыццаці гадоў наша рэспубліка прыкладае намаганні для павышэння прэстыжу і значэння ЮНЕСКО ў галіне міжнароднага супрацоўніцтва, ажыццяўляе канкрэтныя мерапрыемствы па правядзенню ў жыццё праграмы гэтай міжнароднай арганізацыі, імкнучыся прыцягнуць да яе праблем шырокую грамадскасць.

Пра культуры абмен паміж народамі расказваецца ў раздзеле «Паглыбленне міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне культуры». З яго бачна, як рэспубліка прымае ўдзел у рабоце канферэнцый, нарад, сустрач ЮНЕСКО, іншых мерапрыемствах, прысвечаных надзённым праблемам інтэрнацыянальных сувязей розных культур. Расказваецца і пра публікацыі беларускіх аўтараў на старонках выданняў ЮНЕСКО.

СПАДЧЫНА

НАД РАКОЙ АРЭСАЙ

Няма на Беларусі такога кутка, сяла, вёскі, чыя гісторыя не была б у нечым адметнай, не зацікавіла б асабліва традыцый, рыс побыту, мясцовымі паданнямі. Аднаму з такіх куткоў Янка Купала прысвяціў паэму «Над ракой Арэсай»: «Былі тут калісьці багнішчы-балоты...»

Малынічы край! Зялёныя лугі. Нібы хвалі, разліваецца сінне васількоў, рамонкі рассыпаны белым дываном. Хвалюе вецер золата збажыны, а навокал лясы, лясы...

У пачатку стагоддзя даследчык І. Сербаву звярнуў увагу на асаблівасць гаворкі тутэйшых жыхароў — саканне і назваў іх беларусамі-саканамі. Ён падрабязна вывучыў побыт жыхароў вёсак Ляўкі, Жыцін, Дрычын, Дражна, Залужжа. Зрабіў фотаздымкі вясцоўцаў, іх жылых і гаспадарчых пабудоваў. У яго кніжцы ўпамінаецца і вёска Падарэссе, што зараз знаходзіцца ў Старадарожскім раёне.

У Падарэссе вядзе некалькі шляхоў, і ўсе праз лясы. Можна звярнуць са Слуцкай шашы ў Шышчыцах і ехаць праз Жылінін Брод і Шчыткавічы ці збочыць са старога Кацярынінскага тракту Масква—Варшава ля старадаўняй паштовай станцыі ў Пасекавай Горцы, што на ўсход ад Слуцка, і ехаць праз Навасёлкі. Праз колькі кіламетраў лес расступаецца, адкрываючы вачам даліну вярхоўя ракі Арэсы. Ля падножжя гары серабрыца гонтавымі і шыфернымі стрэхамі вялікая вёска. Шмат вуліц. Яны шчыльна забудаваны, у асобных месцах суседнія хаты ледзь не дакранаюцца стрэхамі. Далёка цягнуцца вузкія палосы бульбяніку. Планіроўка вёскі на першы погляд можа здацца забытанай. Вуліцы робяць павароты, паміж імі ўкліняюцца палі, іншыя зусім аддалены

ледзь не на кіламетр. Але варта ўважліва прыгледзецца, і раптам заўважаеш, што роўныя квадраты палаткаў, раскінутых паміж вуліц, — месцы колішняй багны, а самі вуліцы — вузкія пясчаныя грэблі, што языкамі ўразаліся ў балота. Вось чаму тут паселішчы сустракаюцца праз 6—7 кіламетраў, значна радзей, чым, напрыклад, на той жа Слуцчыне.

Сляды мінулых часоў у абліччы вёскі можна заўважыць не адразу, бо ў цэнтры, на ўзгорку — двухпавярховая школа, ледзь не лепшая ў раёне, помнік воінам і вясцоўцам, загінуўшым у мінулай вайне, прыгожы клуб, вялікі магазін, некалькі добраўпарадкаваных шматкватэрных дамоў, за вёскай сучасны жывёлагадоўчы комплекс з сянажнымі вежамі, усюды асфальт. Але варта завесці гутарку з вясцоўцамі (падарэшнікамі, як іх завуць у наваколлі), як адразу звяртаеш увагу на сакавітую палескую гаворку з адзначаным некалі Сербавым саканнем. Гаворка тэмпераментная, эмацыянальная.

Зараз вуліцы Падарэсса носяць назвы, у якіх адлюстраваны падзеі нашага часу. Але тут добра памятаюць і даўнейшыя назвы вуліц-канцоў. Калі ўважліва ўслухацца ў іх, то можна заўважыць, што яны характарызуюць і ландшафтныя асаблівасці пэўнага месца, і адлюстроўваюць сувязь вёскі з суседнімі паселішчамі, адносіны пэўнага «канца» да асноўнай часткі, некаторыя паходзяць ад старадаўняга асабістага імя часткі вясковай абшчыны. Вось, напрыклад, паселішча на пясчанай выспе завецца Каменкай, частка вёскі за ракой — Зарэчча, цесны рад хат паміж двума калектарамі — былымі багнамі, дзе квакалі жабы, — Жабін кон-

чык. Дзве вуліцы на водшыбе (калісьці яны былі за вялікім балотам) зваліся адпаведна Валачаеўка і Прычэпілаўка. Назва Казланскі канец і Зыкавец паходзяць ад старадаўняга ўласнага імя групы сваякоў. Уяўляе цікавасць і шэраг назваў навакольных мясцін, у прыватнасці, лясных урочышчаў: іх тут завуць гаімі. Яны вельмі багатыя на грыбы і ягады. У жніўні і верасні падарэшнікі сем'ямі ідуць на ўвесь дзень у лес. Надвечоркам над стрэхамі хат уюцца дымкі — паляцця печы, рыхтуюцца сушыць белыя грыбы. У гэты час у вёсцы працуе, як правіла, некалькі прыёмных пунктаў. Існуе і традыцыйная мясцовая мера — плечыня бабруйскай кош. Назвы гаёў, пэўнага месца паўтараюць назвы суседніх вёсак. Навасёлкаўскае — у бок Навасёлкаў, Залужжа — у бок Залужжа, Дражэнскае — у бок вёскі Дражна, Шчыткаўскае каля Шчыткавіч, Кайкаўскае, Ляўкоўскае. Урочышча на гары завуць Пяшчанкі, а прыгожы гаі за лугам — Залюбанкай.

У падарэшнікоў цікавыя прозвішчы. Але ў вёсцы жывуць вялікія групы людзей з аднолькавымі прозвішчамі. Гэта з'ява ў навуцы носіць назву патраніміі і бярэ пачатак ад часоў радавога ладу. Вядома, што на Палессі амаль да XVI стагоддзя (да часоў Валочнай памеры) сяліліся і апрацоўвалі надзелы зямлі (ласкуты, пруты) дворышчамі, якія складаліся з некалькіх сядзіб сваякоў. Гэта было сямейна-радавое ўладанне, прымітыўная форма кааперацыі, якую ўтваралі сем'і бацькі з дзецьмі ці сем'і братоў. Прозвішча сваякоў становіліся і назвай дворышча. З цягам часу тут маглі пасяліцца і іншыя сем'і, але старая назва захоўвалася. Да сваякоў далучаліся, напрыклад, зяць-прымак альбо, калі не хапала

рабочых рук, запрашалі паматых (патружнікаў). Нейкі час апошнія захоўвалі адасобленасць, а пры працяглым саўладанні зямлёй, супрацоўніцтве аб'ядноўваліся з гаспадарамі. У выніку росту сем'яў і далучэння патружнікаў дворышчы маглі разрастацца да значных памераў, звыш 20 дамоў. Зразумела, што пры гэтым роднасныя сувязі слабелі. Некалькі размешчаных непадалёку дворышчаў паступова аб'ядноўваліся тэрытарыяльна і ўтваралі сяло. Вось чаму групы людзей з аднолькавымі прозвішчамі згуртаваны ў розных канцах паселішча (Шаламіды, Майлычкі, Колтуны, Свірыды).

Адчуваюцца ў абліччы вёскі і сляды Валочнай памеры: лінейная, пагонная забудова вузкіх, выцягнутых двароў. За сцяной абшчынага палатка некалі быў засценак Карыцішча, а зараз невялікая вёска. Акуратны, пафарбаваны штакетны плот паабал вуліц дзе-нідзе чаргуецца з традыцыйным у мінулым частаколам. Многа прыгожых дамоў з ліштвам, рознымі шчытамі і закрылінамі. Тут працавалі вядомыя ў акрузе разьбяры Майлычкі...

Зараз у вёсцы больш за трысячу жыхароў. Многа моладзі, таму справы ў калгасе ідуць нядрэнна. Кіпіць праца на калектарах колішняга балота. Купала пісаў:

**«Мар'іна балота,
Буйнае прыволле!
Людзей сёння корміш,
Даеш корм жывёле...»**

Ідуць гады, але не страчваецца самабытнасць гэтага краю. Тут заўсёды жылі добрыя працаўнікі, сёння іх нашадкі ўпэўнена ствараюць новае аблічча роднай зямлі.

**Аляксандр ЛАКАТКО,
кандыдат гістарычных навук.
НА ЗДЫМКУ: вёска Падарэссе.
Фота аўтара.**

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

«ПРАЦОЎНЫ НАРОД,
БУДУЙ ПАВЕТРАНЫ ФЛОТ»

У пачатку сакавіка 1923 года ў нашай краіне па ініцыятыве У. І. Леніна было створана першае добраахвотнае «Таварыства сяброў паветранага флоту» (ТСПФ). Па ўсёй краіне пачалі стварацца пярвічныя арганізацыі новага таварыства, у тым ліку і ў Беларусі. Гэта арганізацыя павінна была садзейнічаць развіццю самалётнабудавання ў краіне, распаўсюджванню ведаў аб авіяцыі сярод насельніцтва.

Зведваючы вялікія фінансавыя цяжкасці — трэба было паднімаць разбураную вайной і інтэрвенцый сельскую гаспадарку і прамысло-

васць, — урад маладой рэспублікі Саветаў не мог аказаць фінансавую дапамогу новаму таварыству, работа якога патрабавала значных сродкаў. Таму ТСПФ з 1923 года пачало выпускаць дабрачынныя маркі, паштоўкі, значкі. 14 красавіка 1923 года на пасяджэнні прэзідыума таварыства былі зацверджаны ўзоры першых дабрачынных марак.

У пачатку 1924 года з'явіліся ў продажы маркі пятага выпуску ТСПФ. Іх намінал быў абзначаны ў залатой валюце. Надпіс на гэтых марках быў зроблены на чатырох мовах — рускай, ук-

раінскай, беларускай і армянскай.

У тым далёкім гераічным гады насельніцтва краіны з вялікім энтузіязмам адгукалася на заклікі збіраць сродкі ў дапамогу авіяцыі. Таварыства сяброў паветранага флоту выставіла лозунг: «Працоўны народ, будуй паветраны флот!» і арганізавала збор сродкаў сярод працоўных краіны. За кароткі час былі распаўсюджаны ўсе тыражы дабрачынных марак, вялікая колькасць значкоў, паштоўкаў. За першыя дзевяць месяцаў было сабрано 3 мільёны рублёў золатам. Краіна атрымала дзесяткі самалётаў, планёраў, некалькі аэрадромаў. У Беларусі ў пачатку сакавіка 1923 года быў кінуты кліч сабраць сродкі на пабудову аэраплана «Савецкая Беларусь».

На бягучы рахунак № 282 у Дзяржаўны банк паступіла многа сродкаў, частка з іх сабраны БТСПФ. Сярод

тых, хто ўносіў грошы, былі Я. Купала, Я. Колас, К. Крапіва, З. Бядуля і многія іншыя пісьменнікі, партыйныя, дзяржаўныя і грамадскія дзеячы рэспублікі. Да чэрвеня 1923 года на рахунак № 282 паступіла 40 789 рублёў. А ў ліпені 1923 года ТСПФ СССР перадало Беларускаму таварыству аэраплан «Савецкая Беларусь». На гэтым самалёце 15 ліпеня 1923 года лётчык Серычаў здзейсніў першы, далёкі на тым часе, пералёт Мінск—Смаленск. Самалёт «Савецкая Беларусь» вырашана было перадаць Чырвонай Арміі. Перадача адбылася на аэрадроме ў Смаленску ў Дзень авіяцыі — 25 ліпеня 1923 года. Газета «Звязда» ад 27 ліпеня таго ж года паведаміла, як быў перададзены Чырвонай Арміі самалёт, на крылах якога вялікімі літарамі было напісана «Савецкая Беларусь».

Леў КОЛАСАУ.

СПОРТ

У выключна напружанай барацьбе праходзіла Сусветная шахматная алімпіяда. Перамога ў апошняй сустрэчы з лікам 4:0 над камандай Польшчы дазволіла зборнай СССР заняць першае месца. Другое — у англічан. Трэцімі фінішавалі амерыканцы.

Трэнерам чэмпіёнаў на гэтай алімпіядзе быў гросмайстар з Беларусі Віктар Купрэйчык.

Не перастае здзіўляць высокімі вынікамі канькабежац з Мінска Ігар Жалозоўскі. На першым этапе розыгрышу Кубка свету, які праходзіў у Заходнім Берліне, ён перамог на ўсіх чатырох дыстанцыях спрынтарскага мнагабор'я.

У сталіцы Беларусі гаспаля гандбольная каманда юніёраў ГДР. Яна правяла дзве таварыскія сустрэчы са зборнай СССР. У яе складзе добра выступіў мінчанін Міхаіл Якімовіч. Гульні завяршыліся перамогай каманды Савецкага Саюза з лікам 24:19 і 23:20.

На розыгрышы гандбольнага турніру «Кубак Карпат» бронзавыя узнагароды дамагліся беларускія спартсмены — Аляксандр Каршакевіч, Юрый Шаўцоў, Георгій Свірыдзенка, Аляксандр Тучкін і Аляксандр Маліноўскі.

У мінскім парку імя Горкага на крытым катку працуе спецклас па фігурнаму катанню. Сюды прыходзяць тыя, хто хоча навучыцца трымацца на блакітным лёдзе, як вядуць нашы фігурысты. А пакуль у іх — трэніроўкі, агульнафізічная падрыхтоўка, заняткі харэаграфіяй і музыкай, урокі ў агульнаадукацыйнай школе.

НА ЗДЫМКУ: на трэніроўцы Каця ДАЙНЕКА са сваім трэнерам Н. ІВАНОВАЙ.

Фота А. ДАВІДОВІЧА.

РЕДАКЦЫЯНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

**МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ
ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80, 33-03-15,
33-16-56, 33-07-82.**

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі.
Зак. 1886